TRANSILVANIA

BULETIN DE TEHNICĂ A CULTURII

Nr. 1—2

ANUL 71 IANUARIE-APRILIE 1940

SIBIU

1931 I

Anul 71. Ianuarie—Aprilie 1940. Nr. 1—2.

TRANSILVANIA

(Buletin de tehnică a culturii.)

Rostul educaţiei în categoriile de îndeletniciri

de **Dr. G. Preda,**
vicepreşedinte al „Astrei".

Constituţia „Regele Carol II" prevede printre alte bune şi importante întocmiri şi aceea că cetăţenii români să-şi exercite dreptul de vot numai prin practica efectivă a unei îndeletniciri în vreuna din următoarele trei categorii: agricultură şi muncă manuală, comerţ şi industrie şi ocupaţiuni intelectuale.

Cetăţenii ţării ar urma deci să fie împărţiţi prin felul lor de muncă în categoriile sus amintite.

Ştim că o diviziune a muncii a existat dela origina umanităţii. Prima împărţire venită prin diferenţe naturale a fost aceea dintre bărbat şi femeie.

Bărbatul s'a îndeletnicit mai mult cu lucrările dinafară, pentru a asigura subsistenţa comună; femeia s'a cantonat în căminul său consacrându-se grijilor de cămin. Această împărţire a adus cu timpul desvoltarea şi întărirea unor virtuţi speciale: îndrăzneala şi forţa musculară pentru bărbat; răbdarea, blândeţea, economia, etc., pentru femeie.

Mai târziu atât împrejurările din mediu cât şi interesul de a obţine maximum de randament au adâncit şi mai mult diferenţierea sau specializarea muncii.

Cu toate că omul posedă un mecanism vital complex de gândire, simţire şi mişcare, care-l deosebeşte de toate animalele, totuşi în ceea ce priveşte munca şi el ca şi vecinul său din scara zoologică s'au supus şi se supune condiţiilor ce i le impune mediul exterior.

Cele două facultăți importante din el permit să se distingă — susține Bergson — și două categorii mai speciale de muncă: homo faber și homo loquens.

Prin prima facultate omul prelungește și întărește reacțiunile sau reflexele sale față de acțiunea mediului exterior imediat. Prin ea omul și-a mărit puterea de adaptare și și-a îmbunătățit condițiile de viață.

Prin cea de a doua facultate omul înțelege, crează, transmite simbolurile vorbirii articulate și legând trecutul cu prezentul și viitorul, se perfecționează mereu.

Reacțiunile omului faber corespund necesităților fizice ineluctabile. Ele sunt stereotipe.

Grație ustensilelor de care se folosește pentru hrană, îmbrăcăminte, locuință, etc., omul faber poate deci vieții ori unde. Succesul său va sta în adaptație, iar reflexele sale profunde rămân aceleași. Starea afectivă se va mărgini la jocuri, cântece, etc.

Reacțiunile omului loquens sunt multiple și diferite. Ultralumea pe care i-o crează simbolurile vorbirii, este ea însăși simbolică compusă din imagini, concepte, gândiri abstracte, etc., fixate uneori arbitrar.

Deși această lume nu este supusă lumii exterioare, totuși omul loquens stabilește legături între simbolurile ultralumii sale și lumea exterioară imediată. El îmbracă realitățile din mediul încurajător cu simboluri ce corespund la date observabile și verificabile prin experiență.

Factorul emotiv sau afectiv joacă un rol important în imaginile omului loquens, deoarece el este acel ce poate crea legendele, miturile, poemele, etc.

Studiile întreprinse asupra triburilor primitive în raport cu acelea asupra popoarelor civilizate, ne permit să distingem în adevăr această dublă natură a omului și să vedem tot deodată tehnicele de lucru care au permis ca omul faber ajutat sau asociat omului loquens (sinteză care constitue omul sapiens) să mărească acțiunile și reacțiunile asupra lumii exterioare constituind progresul sau civilizația.

Cu tot progresul, cu toată cultura încercată asupra omului sapiens se pare că și astăzi tot mediul este acel ce impune diferențieri sau specializări de muncă. Anumite regiuni naturale dintr'o țară aduc după sine și anumite îndeletniciri.

La noi de exemplu avem: județul Teleorman mai mult destinat pentru grâu, Putna pentru vin, Sibiul pentru oierit și industrializarea lânii etc.

Tot așa stă lucrul și când ne raportăm la țări sau națiuni. Avem unele țări mai mult industriale ca: Anglia, Germania, Statele Unite, etc.; altele mai mult agricole ca Argentina, Brazilia, România, etc.

In una și aceeași întreprindere există apoi mai multe îndeletniciri venite prin vocațiune, instrucțiune sau alte împrejurări. Astfel o uzină de fier cuprinde alături de intelectuali (director, ingineri, medici, funcționari, etc.), lucrători manuali, comercianți, etc.

Aceste diferențieri de îndeletniciri aduc pentru individ cât și pentru grupele profesionale o solidaritate și un antagonism.

Un agricultor de exemplu, are nevoie și de vestminte, combustibil, etc. Această dependență față de alți producători impune solidaritatea, dar în același timp agricultorul are interesul să cumpere lucrurile de mai sus cât mai ieftin, iar grâul să-l vândă cât mai scump. De aici antagonism.

Interdependența economică dintre state face ca astăzi nici unul să nu poată trăi cum trebue prin propriile sale resurse. Franța are nevoie — de exemplu — să importe lâna sau bumbacul, Anglia are nevoie să aducă produse alimentare, Germania importă materii prime, etc. Antagonismul dintre state se arată prin aceea că fiecare vrea să-și asigure piața și debușeuri cât mai avantajoase pentru produsele proprii. Acest antagonism conduce la perturbațiuni economice și chiar conflicte armate.

In ce privește antagonismele diferitelor îndeletniciri din una și aceeași întreprindere ca și acel dintre categoriile de funcționari ai unei țări, el se evidențiază prin credința ce o păstrează fiecare categorie profesională că este cea mai importantă și prin pretenția de a fi mai mult luată în considerație și retribuită.

Multe sunt foloasele ce le aduce diviziunea muncii. Maximum de randament, răspândirea confortului cu satisfacerea plăcerilor, emanciparea individului căruia i se înlesnește utilizarea aptitudinilor, desvoltarea talentelor și alegerea carierii, etc., impun dela sine o împărțire a muncii pe profesiuni specializate.

Dacă trebue să menținem, să susținem și să lărgim acest principiu al îndeletnicirilor pe categorii profesionale, nu mai puțin

suntem obligaţi să înlesnim mijloacele prin care se pot înlătura neînţelegerile pe care antagonismele le crează.

Bunele înţelegeri dintre categoriile profesionale pot fi aduse prin diferitele organizaţiuni: suprasindicale, federative, cameră de muncă, etc., create în acest scop.

Această bună înţelegere o poate pregăti şi o bună educaţie.

Oricare ar fi cariera pe care ar vrea să o îmbrăţişeze cineva, nu trebue să se uite faptul că acel cineva trebue să posedă calităţi de prevedere, de iniţiativă, de hotărîre, etc., care impun educaţia generală a tuturor facultăţilor.

Educatorii din familie şi din şcoală trebuesc deci să caute să obţină o desvoltare armonică a tuturor facultăţilor educaţilor lor.

Ultralumea şi lumea reală a acestor educaţi, idealismul şi realismul lor, se pot asocia prin o bună cultură integrală activă care ţinteşte ca forţele ideale ce le produce imaginaţia să fie realizate în vieaţa practică, iar forţele practice să se inspire mereu de idealuri înalte. Cultura negreşit va fi aşezată pe o bază morală.

O altă educaţie folositoare înlăturării inconvenientelor aduse prin diviziunea muncii este cea civică.

Ea constă în explicarea drepturilor şi îndatoririlor statului. Statul în adevăr are printre îndatoriri ajutarea şi asigurarea desvoltării materiale, intelectuale şi morale a cetăţenilor ce-l compun, dar pe lângă acest rol pacificator, menţinător de ordine şi siguranţă, el trebue să mai ajute orientarea şi selecţionarea profesională, coordonarea şi supravegherea diferitelor categorii profesionale pentru binele şi interesul obştesc.

Fără a împinge prea departe această diviziune de îndeletniciri, statul va supraveghea deci ca promovarea ierarhică a valorilor profesionale să se facă pe principiile drepturilor şi îndatoririlor cu accentul pe îndatoriri, productiv şi constructiv cu accentul pe constructiv, cantitativ şi calitativ cu accentul pe calitativ.

O reală valorificare a grupelor de îndeletniciri ca şi o selecţionare a elitelor de conducere, statul trebue să o înlesnească numai în cadrul intereselor sale vitale. Educarea, disciplinarea şi stimularea energiilor tinere după însuşirile sau îndeletnicirile lor reale va aduce o contribuţie preţioasă la punerea de acord a intereselor profesionale cu interesul general al statului şi la strân-

gerea acestor interese într'o contribuţie unitară şi în ritmul activităţii generale a statului.

Această educare se poate face prin instituţiuni, societăţi culturale sau alte organizaţiuni ce au menirea să înlesnească opera de stat.

Dar oamenii diversificaţi prin îndeletnicirile lor simt necesitatea unei legături comune care să-i unească. Dacă această legătură le-o aduc în parte asociaţiunile profesionale respective, ea se completează printr'un trecut comun, o vieaţă plăcută prezentă şi realizarea de aspiraţii viitoare. Acestea constitue însă naţionalismul şi dragostea de neam.

Educaţia civică va fi însoţită deci şi de cea naţională. Ideia naţională de desvoltare şi întărire a neamului pe principiul solidarităţii generale de rezistenţă, de apărare şi de adaptare la orice incursiuni dinafară sau dinăuntru, trebue propagată alături de acea a subordonării intereselor individuale, intereselor de existenţă şi de desvoltare a statului şi neamului.

O educaţie cu completarea desăvârşită a celor trei categorii de îndeletniciri din ţara noastră, cu întregirea lor pentru interesele superioare şi vitale a neamului va ajuta cu adevărat nu numai la înlăturarea inconvenientelor ce le-ar putea aduce împărţirea pe îndeletniciri, dar la ridicarea, desvoltarea şi consolidarea ţării şi neamului aşa precum o doreşte iubitul nostru Suveran iniţiatorul Constituţiei şi aşa precum o dorim toţi.

† Nicolae Drăgan *)

de **I. Agârbiceanu.**

Fostul preşedinte al Secţiunii literare-filologice a „Astrei" Nicolae Drăgan, — ales ca urmaş al marelui învăţat care a fost Gh. Bogdan-Duică — s'a stins din vieaţă înainte cu o lună, în noaptea de Duminecă 17 Decemvrie, în vreme ce se pregătea pentru munca unui nou an şcolar şi de cercetări ştiinţifice, iar nu pentru moarte. Vorbise cu membrii familiei, cu prieteni, până în ajunul despărţirii neprevăzute. Moartea se furişase tiptil, discret, până lângă patul lui. Nu intenţiona să-l neliniştească, nici să-l înfrice pe omul blând, bun şi nobil, nici să-l chinue cu luptă finală pe acela care o vieaţă întreagă nu luptase decât pentru biruinţa adevărului. Stăpâna vieţii ştia că la adevărul din urmă N. Drăgan abia de-acum va ajunge, dar că, punându-i-l în faţă, legat încă de trup, învăţatul profesor încă nu-l va putea înţelege.

Totuşi, din nemijlocita ei adiere, i-a simţit prezenţa şi omul a pus veşnica întrebare omenească: Pentru ce trebue să mor?

Sunt muritori care pentru a-şi creşte propria valoare şi autoapreciere se silesc să pătrundă în elitele sociale, culturale, ştiinţifice, folosindu-se de mijloace care n'au nicio înrudire cu moravurile acelor elite. Mulţi din ei compromit locul în care ajung la capătul unei stăruinţe îndelungate. Ori, în cazul cel mai bun, nu contribue cu nimic la creşterea valorii categoriei în care au intrat, în vreme ce ei înşişi nu s'au îmbogăţit, n'au crescut, în realitate, cu nimic.

Şi sunt alţii cari nu râvnesc o situaţie, o poziţie socială, un nume în cultură sau ştiinţă, ci sunt conduşi de un singur ideal: cu ochii aţintiţi asupra lor înşile să-şi crească puterile spirituale,

*) Cuvântare ţinută în şedinţa de comemorare a „Secţiunilor literare-ştiinţifice" ale „Astrei", ţinută la 22 Ianuarie a. c., în sala Bibliotecii Universităţii din Cluj.

Cu acest prilej au ţinut vorbiri de comemorare, la început, D-nii Iuliu Moldovan, preş. „Astrei" şi Dl prof. Sextil Puşcariu.

să-şi îmbogăţească cunoştinţele, să-şi întărească puterea morală şi, după putinţă, să fie folositori şi altora prin ceea ce pot face, prin ceea ce pot crea.

Ei sunt adevăraţii făuritori şi componenţi ai elitelor spirituale; ei împrumută societăţii, nu ei dela societate.

Drumul lor e mai lung, mai spinos, dar recunoaşterea valorii lor din partea societăţii e statornică.

Nicolae Drăgan a fost un ales reprezentant al acestei din urmă categorii. Cunoşteam unele din posturile înalte, onorifice aproape toate, ce i-au fost încredinţate în cursul scurtei sale vieţi, dar mărturisesc că am rămas adânc mirat când am văzut, în anunţul funebru al Universităţii, lungul şir al posturilor de muncă, de reprezentare sau de control, pe care le-a avut.

Lui i-au venit toate aceste distincţii de-a gata. Oricât s'a furişat prin vieaţă, să nu fie luat în seamă de nimeni, valoarea lui spirituală a fost recunoscută şi onorată chiar în mijlocul elitelor noastre. El a căutat vieaţa întreagă munca, ordinea, disciplina, cercetările specialistului şi totuşi nu a reuşit să treacă prin vieaţă fără recunoaşterea şi recunoştinţa societăţii.

Pentru vremurile neaşezate, nici ideologic, nici moraliceşte, dintre două războaie cumplite, pilda vieţii şi carierii lui N. Drăgan e un element de optimism pentru toate valorile reale ale neamului: societatea noastră încă n'a pierdut simţul sănătos al preţuirii omului după merit.

* * *

Suntem noi muritorii ca albinele care culeg mierea din florile câmpului. Sburăm dela o valoare omenească la alta, îi apreciem sumar calităţile, ne îmbogăţim cunoştinţele poposind lângă lucrările unuia sau a altuia, dar nu ne dăm seama de preţul lor întreg câtă vreme sunt în vieaţă. Ca şi albina: când nu-şi mai află floarea preferată fiindcă s'a scuturat sau a ars-o bruma, atunci numai îi simte lipsa şi sborul ei e în pustiu.

Fostul preşedinte al Secţiei literare-filologice a „Astrei" şi membru al ei de peste două decenii, a dus cu el în mormânt o temeinică pregătire ştiinţifică şi o muncă îndârjită de cercetări filologice, istorice şi literare.

După datele cuprinse într'un articol al d-lui profesor Sever Pop, Nicolae Drăgan a trecut pragul nemuritorilor dela Academia Română după o intensă activitate ştiinţifică, având 18 lucrări cari

dau peste 2000 pagini tipar, 45 de studii mai mici şi articole cuprinzând 500 pagini de tipar. Cercetările şi recensiile sale s'au extins la peste 120 lucrări româneşti şi străine, în deosebi ungureşti şi nemţeşti.

Lucrarea sa principală „Românii în veacul IX—XIV pe baza toponimiei şi a onomasticei" cuprinde singură 648 pagini.

Toată această vastă activitate e rodul unor temeinice pregătiri, a unui solid sistem de muncă ştiinţifică. Concluziile la care ajungea erau îndelung reexaminate şi verificate, înainte de a cuteza a le împărtăşi şi altora. Uneori putea părea prea meticulos în cercetările sale, din pricina acestei scrupulozităţi ştiinţifice, dar el nu era decât omul de ştiinţă corect, cum de-o corectitudine exemplară a fost în tot ce a lucrat în vieaţă. Este omul care nici în ştiinţă, nici în profesiunea de profesor nu şi-a făcut sieşi nici o concesiune.

In atitudinea lui în vieaţă era ceva din dârzenia grăniceri-lor-soldaţi ai Năsăudului, care pe câmpurile de luptă nu înţelegeau nici un compromis cu conştiinţa datoriei. Pentru N. Drăgan şi vieaţa privată şi cea publică şi cea ştiinţifică era o astfel de luptă pentru datoria întreagă din fiecare loc, pe care nu înţelegea să o îndulcească prin nicio concesie făcută lui însuşi.

* * *

Vlăstar al graniţei năsăudene, el a purtat vieaţa întreagă conştiinţa valorii locuitorilor acestui ţinut, valorificat în trecutul românesc sub raportul militar, al vitejiei „Cătanelor negre" şi sub raportul culturii româneşti prin şcolile dela Năsăud. Valoarea elementului român grăniţăresc, el aştepta să fructifice încă şi însutit, în cadrele României celei noua.

Născut în fruntaşa comună Zagra, la 18 Februarie 1884, unde tatăl său era învăţător, N. Drăgan a copilărit şi a crescut într'una din cele mai frumoase regiuni ale Ardealului, ca şi marele lui înaintaş de origină — George Coşbuc — şi în mijlocul unei populaţii de ţărani voinici, frumoşi, muncitori, în porturi de vechi boieri şi boieraşe, între vlăstarele cărora Coşbuc cunoscuse pe „Subţirica din vecini".

Urmând liceul în centrul acestui ţinut, la Năsăud, toate vacanţele anilor de şcoală şi le-a petrecut în acest mediu superior îmbibat de un nobil calm şi demnitate a locuitorilor.

Rădăcinile vieţii sale îl aduceau în aceste încântătoare regiuni, de patriarhală cuviinţă încă până azi, în toate vacanţele lui de profesor, până în vara anului trecut. A studiat din tinereţe graiul grănicerilor, trecutul lor. Sbuciumul şi năzuinţele spre cultură din acest colţ de ţară. Ce bucurie pe el când afla un arhaism necunoscut, ori o formă nouă a lui, o formă sintactică sau gramaticală străveche! Şi ce plăcere, să caute semnificaţia nomenclaturii locale. La masa de scris, între hârţoage, cu toată seriozitatea; între prieteni, la o plimbare mai şi glumind cu interpretările pentru distracţia celor ce-l ascultau.

Din 1906 ajunge profesor la Liceul la care învăţase şi împreună cu Virgil Şotropa publică la 1913 *„Istoria şcoalelor năsăudene"* ca un omagiu instituţiilor de cultură prin care se ridicase.

Ca un intelectual ardelean de rasă leagă de timpuriu o parte din preocupările sale culturale şi ştiinţifice de acele ale *„Astrei"*, încă înainte de unire. Cea mai mare parte din studiile sale începătoare, dar unele foarte temeinice, le publică înainte de unire în revista dela Sibiu a „Astrei", în *Transilvania* înfiinţată de Gh. Bariţiu, primul secretar al „Astrei". In 1909 publică în paginile revistei studiul *„Limbă şi istorie"*, iar în 1910, în şase numere ale „Transilvaniei", o lucrare mai mare: *„Asperităţi sintactice"*. In anii următori publică numeroase dări de seamă, etimologii şi notiţe în paginile aceleiaşi reviste.

După unire, în anul 1921 publică în Transilvania importantul său studiu asupra tinereţii şi primelor poezii ale lui G. Coşbuc, intitulat: *„Gh. Coşbuc, poet al Liceului grăniţăresc din Năsăud"*, iar în Biblioteca poporală a „Astrei" Nr. 171 a îngrijit şi editat „Poveştile în versuri" ale poetului năsăudean, apărute întâia oară în foiletonul ziarului „Tribuna" din Sibiu.

In primul studiu N. Drăgan urmăreşte de aproape începuturile literare ale lui Coşbuc, dimpreună cu traducerile din scriitori clasici latini, asupra cărora Coşbuc a făcut încercări reuşite de pe atunci.

Membru în Comitetul central al „Astrei", de mai mult de două decenii N. Drăgan a fost unul dintre cei mai distinşi conferenţiari ai ei, în diferite centre din Ardeal şi Banat, ca şi la Cluj.

Sub preşedinţia lui la Secţia literară-filologică a „Astrei" a apărut, în biblioteca acestei Secţii, lucrarea d-lui I. Breazu: Prozatorii ardeleni până la unire.

Prin „Astra" N. Drăgan a ţinut mereu un viu şi rodnic contact cu ţărănimea şi intelectualii ardeleni, mânat de firea lui altruistă şi de dragostea înăscută pentru cultivarea şi înălţarea poporului român dela apusul Carpaţilor.

* * *

In organizarea vieţii culturale a Ardealului de după unire N. Drăgan, — pe care marele eveniment istoric l-a aflat profesor agregat la catedra de limba română a universităţii ungureşti din Cluj, — a avut un rol însemnat. El a fost de mare ajutor la preluarea Universităţii şi la organizarea învăţământului superior românesc aici. Tot el a fost încredinţat cu organizarea cursurilor de pregătire a profesorilor secundari în 1919, când se simţea aşa de arzătoare lipsă de profesori, în urma deschiderii atâtor şcoale secundare româneşti. A fost directorul acestor cursuri, apoi, dela 1919—1924 preşedintele comisiunii de organizare a lor.

Profesor şi educator nu numai prin pregătire, ci prin vocaţie, el a fost aflat cel mai destoinic pentru pregătirea unui corp profesoral ce ne lipsea.

Nu se dădea la o parte dela nicio însărcinare în care putea fi de folos creşterii culturii naţionale, întăririi vieţii româneşti.

Nicolae Drăgan n'a făcut niciodată paradă cu sentimentele sale naţionale. Le simţea firesti şi obligatorii, le trăia adânc şi le manifesta într'un singur chip: prin muncă, prin activitate folositoare binelui obştesc.

Poate o singură dată a izbucnit în vorbe aprinse şi sentimentul său naţional. Un fost elev al şcolilor din Năsăud, dl Gavrilă Pop, istoriseşte în pagina „Tribunei" închinată lui N. Drăgan cu prilejul morţii sale, cum în toamna târzie a anului 1918, mai mulţi elevi dela Liceul grăniţăresc din Năsăud, mergeau la gară, în spate cu „lăzile de campanie", pentru a lua direcţia Dornei pentru „lucrări de războiu". Erau elevi din clasele superioare câţi mai rămăseseră neduşi pe câmpul de luptă şi mergând în rânduri ostăşeşti, în frunte cu Valeriu Seni şi cu N. Drăgan cântau marşul: „Sculaţi Români" a lui Artene Istrate din clasa a 8-a. Patru jandarmi veniau să supravegheze coloana de elevi-soldaţi, mergând pe marginile ei. Dar la o apostrofă a lui Drăgan, s'au înşiruit la sfârşitul coloanei.

N'au ajuns la gară când de peste Someş din partea cătunului Luşca, s'au văzut flacări uriaşe.

— „Arde „podereiul" lui Stössel; l-au aprins prislopenii întorşi din războiu", a strigat Valeriu Seni. Iar N. Drăgan a exclamat:

— Finis Austriae! Cântăţi băieţi, „Virtus romana rediviva"!

Toată lumea s'a întors în oraş şi toată suflarea românească a Năsăudului s'a trezit în sala de gimnastică a Liceului. Cântau cu toţii: „Deşteaptă-te Române", „Hai să dăm mână cu mână", „Românie mamă dulce".

Cel dintâi care s'a urcăt la tribuna improvizată a fost N. Drăgan, începând aşa:

„Austria s'a prăbuşit! Trăiască România Mare".

E mărturisirea unuia care era în sală, copil tinăr, când memoria înregistrează pe vieaţă.

* * *

„Astra" îndură o grea pierdere prin dispariţia prea timpurie a unui preţios şi harnic conducător şi colaborator al său. Rămâne şi ea ca şi cultura şi ştiinţa românească, cu masiva lui operă şi cu pilda unei vieţi de muncă şi demnitate, care cinsteşte pe om mai mult încă decât scrisul.

Frontul sufletesc al „Astrei"

de **Al. Dima.**

Imprejurările surprinzător de grele prin care, împreună cu toate statele Europei, trecem, precipitarea mai ales a evenimentelor ce năvălesc asemeni unei cascade sdrobitoare, au îndemnat — în modul cel mai firesc — pe cârmuitori ca printr'o febrilă activitate să-şi organizeze rezistenţele cât mai rodnic cu putinţă. Pretutindeni s'a făcut şi se face mereu apel în primul rând la forţele armate, exponentul imediat şi natural al voinţelor naţionale. Inarmări de o masivă înfăţişare transformă neamurile în betonate fortăreţe de o cenuşie uniformitate ce se înfruntă cu o semeţie pe care groaza eficacităţii lor le face totuşi inactive. Maşinismul a biruit şi aci, transformându-se din instrument al creaţiei în fulger al distrugerii.

După o perioadă de aproape două decenii de relativă linişte întreruptă doar de incendii cu caracter oarecum local, duhurile răului s'au deslănţuit dintr'odată, pe neaşteptate, cuprinzând în hora lor nebună mai toate continentele lumii.

Faţă de conflictele însângerate de altădată, războiul actual îşi are însă şi originalitatea sa vădită. Inainte de a izbucni chiar, mult timp apoi, el a îmbrăţişat o formă pur sufletească. S'au ciocnit mai puţin unităţile militare, tancurile, avioanele, vasele de război cât ideologiile, energiile psihice, voinţele încordate. S'a vorbit astfel de un „război al nervilor" întreţinut cu neîntrecută abilitate, cu surprize fulgerătoare, cu aşteptări nimicitoare. Zi de zi şi aproape oră de oră, pe undele văzduhului se răspândeşte purtată de vânt, otrava propagandei de toate felurile. Stăm şi le ascultăm şi în loc de a ne lămuri, sufletul se cutremură, întunecimile îl cuprind şi curând ca o barcă fără cârmaci se izbeşte nehotărît de toate stâncile.

Frontul militar a fost de fapt anticipat şi pare a fi depăşit de cel sufletesc ale cărui forme proteice nu mai le poate nimeni cuprinde cu mintea de toate zilele. Iată de ce poate ca niciodată în trecut, luarea aminte a celor ce fac războiul cu voie sau de

nevoie, se îndreaptă spre acest front al sufletului unde se dau zilnic cele mai înverşunate bătălii.

Cuprinşi în vâltoarea de perspectivă apocaliptică a vremii pe care n'am dorit-o şi pe care nu noi o voim extinsă, suntem datori ca Români să ne pătrundem de semnificaţia împrejurărilor cu acel simţ realist ce trebue să ne îndepărteze de orice romantism infantil. Va trebui deci să acceptăm fără ezitare formele actuale ale vieţii internaţionale şi să ne constituim hotărîţi şi neînduplecaţi frontul nostru sufletesc, să primim şi să dăm lovituri, să atacăm şi să ne lăsăm atacaţi cu oţelirea vajnică a luptătorului român de totdeauna. Frontul nostru militar e de asemeni anticipat de cel sufletesc pe care suntem pe cale a ni-l făuri cu toate puterile morale ale naţiei.

Dar iată dacă, privim cu puţină bunăvoinţă în urmă, nu cumva deslusim în ceaţa trecutului primele linii ale acestui front? Nu se află el prefigurat în unele vechi organizaţii de cultură al căror spirit războinic în slujba dreptelor noastre idealuri s'a afirmat eroic de atâtea ori? Cine ar putea să nu recunoască astfel ca însemnând o contribuţie folositoare a frontului nostru sufletesc, organizaţia de peste trei sferturi de veac a „Asociaţiunii"? Cine s'ar încumeta să nu descifreze în stăruitoarea ei acţiune, voinţa energică şi neînduplecată a frontului sufletesc al Românilor de ieri şi de azi? Şi e locul să observăm acum că cea mai aleasă virtute a „Astrei" a fost totdeauna putinţa de a se adapta noilor împrejurări ale unei vieţi naţionale ce n'a prea avut niciodată răgazul liniştei. Adaptarea înseamnă însă biruinţă împotriva vremii şi a morţii, ci nu acceptare pasivă şi resemnată.

Pregătindu-se dar un nou front al sufletului românesc, „Asociaţiunea" îşi ia vechiul ei loc în primele rânduri, îşi ascute săbiile spiritului şi-şi făureşte noile arme ale minţii şi inimii. In opera de ajutorare a armatei, a familiilor celor de strajă, a oţelirii sufletelor rămase acasă, „Astra" şi-a şi oferit obolul ei lilial. Cercurile noastre culturale, organizaţiile de plasă şi judeţ au intrat în acţiune şi au pus umărul lor încercat la opera înălţării ce se pregăteşte.

Nici de data aceasta „Astra" nu lipseşte dela datorie, ci-şi chiamă din nou ca totdeauna în trecut, ca totdeauna în viitor, feciorii la bătălia cea nouă a spiritului, înmănunchind generaţiile în acelaşi snop al unităţii româneşti, topind confesiunile în acelaşi sfânt potir al sângelui românesc, răscolind din adâncurile istoriei duhul cel nevăzut, dar totdeauna prezent, al neamului.

Cursurile de iniţiere dela Orlat

de **Dr. I. Stoichiţia,**
Inspector General Sanitar.

Legea sanitară şi de ocrotire din 1930, prin care s'a legiferat instituţia surorilor de ocrotire, fixează pentru acest personal între alte atribuţii şi pe aceea *„de a face femeilor instrucţie de puericultură, de igienă şi de gospodărie casnică"*.

Legiuitorul din 1930, d-l prof. *Dr. Iuliu Moldovan,* actualul Preşedinte al „Astrei", fixând atribuţiile sorei de ocrotire a conturat deci încă de pe atunci rolul important pe care acest personal va fi chemat să-l aibă în cadrul *şcolilor ţărăneşti pentru femei,* care s'au organizat mai târziu sub auspiciile „Astrei".

Intr'adevăr, la unele din şcolile ţărăneşti de femei organizate de „Astra", surorile de ocrotire au colaborat în mod activ ca monitoare pentru cunoştinţele din domeniul puericulturei, totuşi ele nu au avut încă un rol integral şi chiar preponderent în cadrul acestor şcoli, decât la cursurile organizate de către Despărţământul Sibiu al „Astrei", în colaborare cu Serviciul sanitar judeţean, în anul 1938, la Orlat.

Pentru aceste cursuri organizatorii au fixat un program minimal, cuprinzând cunoştinţele practice, necesare din domeniul igienii individuale, igienii locuinţei, îngrijirea copilului mic, gospodăriei casnice, culturii şi conservării zarzavatului şi bucătărie, iar în cea mai mare parte cursurile au fost făcute de surori de ocrotire. Rezultatul obţinut a fost mai presus de orice aşteptare, ţărancele absolvente ale cursului însuşindu-şi într'un timp relativ scurt de 4 săptămâni, importante cunoştinţe practice din domeniul disciplinelor mai sus arătate şi pregătindu-se astfel în mod serios pentru chemarea lor de vrednice gospodine ale satelor şi viitoare mame conştiente şi luminate.

Rezultatele frumoase obţinute prin şcoala ţărănească de femei dela Orlat, ne-au determinat să propunem în Congresul şcolilor superioare ţărăneşti, ţinut la Bucureşti în Iunie 1939, ca tipul nou de şcoală ţărănească de femei, experimentat la Orlat, să fie acceptat ca tip-standard, pentru şcolile ţărăneşti de femei. In acelaş timp am propus Ministerului Sănătăţii ca să admită participarea activă a surorilor de ocrotire la organizarea şi condu-

cerea şcolilor ţărăneşti de femei, care se organizează de către diferitele societăţi culturale din Ţară.

Am socotit însă că înainte de a încadra definitiv surorile de ocrotire în acest domeniu de activitate unde le revine un rol important şi plin de răspundere, ar fi necesar ca ele să fie pregătite în mod special pentru acest rol, completându-li-se instrucţia căpătată în şcolile lor de pregătire, cu unele cunoştinţe practice adaptate cerinţelor specifice ale şcolilor ţărăneşti. De aceea am propus Ministerului Sănătăţii ca să aprobe mai întâi organizarea unor *cursuri de iniţiere* pentru surorile de ocrotire şi Ministerul cu o largă şi binevoitoare înţelegere a dispus să organizăm aceste cursuri chiar la Orlat, unde dispunem de încăperile necesare pentru internat şi unde sunt date toate condiţiile pentru un învăţământ practic complet.

In urma aprobării Ministeriale cursurile de iniţiere dela Orlat au luat fiinţă şi prima serie de cursuri a şi început la data de 4 Aprilie 1940, participând 12 surori de ocrotire, alese din localităţile cele mai potrivite pentru organizarea de şcoli ţărăneşti de femei.

Conform proiectului nostru, urmează ca în acest an să urmeze cursurile de iniţiere 3 serii de câte 12 surori de ocrotire, timp de câte 4 săptămâni din cari 3 săptămâni în perioada de primăvară, iar câte o săptămână în perioada de toamnă. Programul cursurilor se compune din următoarele materii:

1. Rolul sorei de ocrotire în cadrul şcolilor ţărăneşti de femei.
2. Chestiuni practice din domeniul gospodăriei casnice.
3. Cultura şi coaservarea zarzavatului.
4. Prepararea şi conservarea bucatelor, (curs practic de bucătărie).
5. Demonstraţii practice din domeniul igienii şi medicinei preventive.
6. Cancelaria sorei de ocrotire.

Programul a fost întocmit având în vedere pregătirea de care dispun surorile de ocrotire şi necesităţile specifice ale şcolilor ţărăneşti de femei, dându-se o importanţă deosebită învăţământului practic din domeniul gospodăriei casnice şi al bucătăriei.

Personalul didactic permanent al şcolii se compune din d-na Letiţia Dr. Miron, directoara aşezământului „Vatra Copiilor" din Orlat care are conducerea ad-tivă şi ţine cursuri practice din do-

meniul grădinăritului; d-na Vereş Tereza, soră de ocrotire, care face cursul practic de bucătărie şi d-ra Maria Vulcu, soră de ocrotire, care face cursul practic de gospodărie casnică. Acest personal dispune de frumoase cunoştinţe practice şi de o vastă experienţă, verificată de noi cu ocaziunea cursurilor şcolii ţărăneşti de femei, pe care le-au condus la Orlat în anul 1938.

In afară de acest personal didactic permanent, mai ţin cursuri şi demonstraţiuni practice: subsemnatul (rolul sorei de ocrotire în cadrul şcolilor ţărăneşti de femei); d-l Dr. I. Cosma, medic primar al judeţului Sibiu (demonstraţii practice din domeniul igienei şi medicinei preventive); d-ra M. Manta, inspectoare de ocrotire (cancelaria sorei de ocrotire) şi d-ra Ana Blaga, inginer agronom (cultura şi conservarea zarzavatului).

Programul mai sus arătat este riguros repartizat pe zile şi ore şi este astfel întocmit că la terminarea cursurilor, surorile de ocrotire-eleve să fie bine pregătite pentru a putea organiza şi conduce în condiţiuni bune câte o şcoală ţărănească pentru femei în localitatea unde ele funcţionează permanent.

După prevederile noastre vor absolvi cursurile de iniţiere ale acestui an 36 de surori de ocrotire, care la rândul lor, organizând în strânsă colaborare cu „Astra" numai câte două serii de cursuri ţărăneşti cu câte 10 femei din comuna lor de reşedinţă, vom putea avea în decurs de un an o cifră de 720 de ţărance bine pregătite pentru misiunea lor de gospodine fruntaşe ale satelor şi viitoare mame luminate şi conştiente. Dacă această acţiune se va continua în acelaşi ritm şi în anii viitori, ceea ce credem şi dorim din tot sufletul, numărul surorilor de ocrotire bine pregătite pentru această misiune va fi simţitor sporit, iar la rândul său numărul ţărancelor care vor putea beneficia de cursurile şcolilor ţărăneşti de femei, va creşte considerabil, realizându-se prin aceasta o reală operă educativă pentru vtitoarele mame din mediul rural, intr'un domeniu unde lumina este încă atât de necesară şi de utilă.

Cheltuiala materială a cursurilor de iniţiere dela Orlat, pentru toate trei seriile din acest an, este suportată de către Ministerul Sănătăţii şi se ridică la suma de 60.000 Lei, în care sumă se cuprinde şi costul materialului didactic. Socotim că cheltuiala este minimală, faţă de însemnătatea acestor cursuri, chemate să formeze punctul de plecare a unei acţiuni viguroase în domeniul

educației igienice a femeilor din mediul rural și sperăm că randamentul pe care îl vor da cursurile, va justifica pe deplin sacrificile materiale aduse și eforturile depuse.

Asupra tehnicei de organizare a școlilor țărănești de femei, a căror funcționare este preconizată pentru toamna acestui an, vom reveni într'un alt articol care se va publica la timpul său în coloanele revistei „Transilvania".

Timotei Cipariu, fostul președ. al „Astrei", la adunarea gen. din Sibiu, 27 Aug. 1881. Asociațiunea e o „instituțiune *umanitară*, cu scopuri binefăcătoare" — „nu este, precum vă este bine cunoscut, decât un mijloc destul de solid, pentru a ne strânge și mai tare și a ne apropia și mai mult, prin legăturile *culturii și umanității*, la care cu toții suntem datori a conlucra din toate puterile — pentrucă numai cultura și efectele ei *nobilitează pe om și popor* și numai națiunile cari au înaintat în cultură, au meritat și susțin numele de onoare, iară unde cultura lipsește, lipsește și stima omenimei, carea nu i-o poate da, nici o poate suplini, nici *puterea brută, nici numărul, fie oricât de mare*".

„Da! Câmpul civilizațiunei, al literelor și științelor — este vast, destul de larg pentru orice *activitate nobilă, onestă, utilă și meritorie* — unde *nimenea nu se cotește* și nimenea nu e de prisos, ci din contra, cu cât activitatea e mai multiplă și mai intensă, cu atâta și rezultatele ei sunt mai solide, mai certe, mai copioase și mai reversate.

„Ferice de popoarele, ale căror talent, diligență și amoare către litere și știință, cultură și civilizațiune, au umplut lumea de numele lor și au avut rezultate atât de mari, încât civilizațiunea lor, artele, științele și literatura lor nu numai pentru ele înseși (sic) au fost înalte și îndestulătoare — ci s'au revărsat și peste marginile existenței lor și au rămas ca tip și model, sublime și însuflețitorii pentru toate națiunile și popoarele — monumente eterne și glorioase pentru toate mințile și inimile cu nobile simțiminte, ce aspiră la imortalitate".

Ceva despre mecenaţi

de **Horia Petra-Petrescu.**

Există două teze, diametral opuse: una, care susţine că arta, ca să se desvolte, *nu* are trebuinţă de protecţie, că adevăratul artist, în sbuciumul său prometeic, creiază tocmai în *absenţa* acestor sprijinitori — iar cealaltă teză, care remarcă şi subliniază prosperarea artelor şi a culturii, *dacă* sunt sprijinite de protectori.

Ca să se evidenţieze *cât* de departe duce negarea, ne vom folosi de un fenomen elocvent: de influenţa avută de familia marilor financiari şi *negustori Medici* în Florenţa, pe timpul Renaşterii italiene. Un autor de seamă, într'o revistă de seamă, *Artur Bonus,* punea teza, hotărît: „există o **deosebire** între *adevărata* artă şi arta *mecenată*". Nu are dreptate cel ce susţine că „Renaşterea (italiană) are de a-şi mulţumi naşterea sau înflorirea bunătăţii Mediceilor. Când s'au ivit cei din familia Medici era *arta* mai puternică decât familia Medici. *Mediceii* au umblat după graţiile artei şi nu arta a umblat să fie în graţiile Mediceilor. Dacă o doamnă, iubitoare de giuvaericale, merge la giuvaergiu, ca să-şi cumpere diamantul, cu care vrea *să bată* pe rivala sa, nu cred că o face aceasta din *interes* faţă de desvoltarea artei aurarului". Bonus duce teza sa până la a susţine că „un protector prietinesc" *nu* contribue la naşterea unei adevărate opere de artă, că protectorul e condus de *„egoism,* de pofta de a gusta opera de artă". „Mediceii, tocmai fiindcă au fost atât de avizi de plăceri... pentrucă n'au fost fantaşti altruişti, ci fiindcă au fost *egoişti ai artei*", ar fi sprijinit pe artişti.

Ce s'ar putea riposta tezelor lui *A. Bonus?* Mediceii au fost, de fapt, la început nişte negustori, bancheri bogaţi. Prin 1400 era unul din familia Medici cel mai bogat cetăţean al Florenţei. Negustori, cari însă s'au ridicat la rangul de *conducători,* nu numai ai Florenţei, ci şi ai artelor, sprijinindu-le din prisosul bogăţiilor lor. Faptul că un *Cosimo sen.* era protectorul unui sculptor ca *Donatello,* că a înfiinţat Academia Platonică; că alt *Cosimo, întâiul,* a reînnoit universitatea din Pisa; că — simplu şi prietinos, poet el însuşi, în stil popular şi humanist — *Lorenzo Magnificul* (1469—92) a luat sub scutul său pe un *Michelangelo,* că a propagat muzica, pictura, sculptura, ştiinţele umaniste, că a înfiinţat

Biblioteca Medicea Laurenziana — dovedesc că Mediceii aceştia n'au fost nişte „noui îmbogăţiţi", lipsiţi de plăcerea de a *adânci* adevărata artă şi ştiinţă.

De ce se teme Bonus? (şi aici este îndreptăţit de a-şi arăta nedumerirea): de *servilism*, de o acaparare a diriguitorilor, a celor bogaţi, încât operele ce se nasc să nu fie la comandă preaînaltă, artă „mecenată", cum scrie el, cu o doză de dispreţ. (Nuanţa pejorativă, ca la noţiunea artă „academică", etc.)

Dar acest dispreţ *nu* se poate generaliza şi de multe ori *nu* este îndreptăţit. De sigur: arta la *comandă* e ceva forţat, e ceva ce respinge bunul simţ să accepte — dar *îndulcirea* relaţiilor între artistul creator şi între cei ce au putinţa să guste opera de artă, ajutorarea acelora, care au dat probe *vădite* că sunt stăpâni pe geniul artistic; aplaudarea lor, când au adus la iveală ceva de seamă — să fie atât de vrednice de dispreţ?

Pictorul *Delacroix* spunea: „Laudele sunt ca vântul, care duce mai departe pânzele de corabie". (Fireşte, e vorba de *ce fel* de laude, de *cine* sunt spuse şi de *cine* primite!)

Misiunea aceasta a *adevăraţilor* mecenaţi să n'aibă aprobarea, chiar hiperbolică din caz în caz? Fără de ei poate că nu s'ar fi zămislit opera de artă în forma în care se prezintă.

Există şi *societăţi* mecenate, cum a fost — bunăoară — *„Junimea"*. Dacă *Maiorescu* şi „Junimea" sa n'ar fi găsit prilejul şi n'ar fi trimis la studii, pe cont propriu, pe *Eminescu* şi pe *Cerna* — ar fi avut putinţa aceşti doi poeţi de seamă să scrie opere, cari să rămână? Oricât de ispititoare este ideia: adevăratul artist prosperează numai în bătaia vânturilor — cel ce recunoaşte că artistul *poate* creia ceva de seamă, scutit de unele, dureroase, desamăgiri şi cel ce îi întinde o mână de ajutor, înţelegătoare, de îndemnuri de a persevera pe cărarea apucată, acela îşi asumă o parte din meritul de a fi fost un *colaborator anonim* al operei respective.

Mecena, boerul roman, de origine etruscă (cca 69—8 înainte de Hristos), prietinul lui *Augustus*, a contribuit ca epoca sa să fie cea „de aur", ajungând el prototipul colaboratorului artiştilor. El e acela care, bogat fiind, de o cultură superioară, cu legături excelente, refuzând posturi şi onoruri publice, trăind ca simplu cetăţean roman, dă sfat lui Augustus să sprijinească pe Virgil.

La sfatul lui dăruieşte Augustus lui Virgil o moşie în Campania romană, unde acesta are răgazul trebuincios (acel „otium" scriitoricesc — înrudit cu un „dopolavoro" de azi), de a scrie vestitele „Georgice", imnurile aduse muncii şi vieţii dela ţară. Lui Mecena îi dedică Virgil „Scrisorile", în care mărturiseşte că „i-a cântat întâia cântare" şi căruia „i se îndrepta şi ultima sa cântare".

Mecena adună în jurul său şi în jurul lui Augustus pe Horaţiu, pe Virgil, pe Ovid, Tibul, Properţiu şi pe mulţi alţii, încât n'au fost puţini poeţii, cari au citat, însuşindu-şi, cuvintele recunoscătoare din versul lui Virgil, cuvinte ce se refereau la Augustus: „O! Melibee! Un zeu ne-a procurat acest prilej de reculegere!"

„Zeul" (Augustus) se interesează de planurile lui Virgil privitoare la epopeea sa „Eneida" — chiar din tabără întreabă pe autor până unde a ajuns — îi tipăreşte lucrarea, chiar şi neterminată. Interes egoist? Dar egoismul acesta este cât se poate de lăudabil, după cum vrednică de laudă e apariţia lui Augustus la lecturile, la început în faţa unui public învitat, mai apoi publice, din opere recent compuse, de ale autorilor contemporani.

Aşa s'a ajuns ca în „epoca augustee", „de aur", să fie sărbătorit, ca un împărat, Virgil, sculându-se poporul în picioare când a apărut el odată la o reprezentaţie a „Idilelor" sale, într'un teatru din Roma.

Consideraţia dată scriitorilor şi artiştilor de seamă din partea unor înţelegători ai artei şi ai geniului?

Despre *Carol al V-lea* se spune că — făcând o vizită în atelierul celebrului pictor *Tiţian*, în Veneţia, ar fi ridicat el însuşi pictorului, când i-a căzut, penelul. Lui *Albrecht Dürer*, vestitul pictor german, să-i fi ţinut *Maximilian*, împăratul german, scara, în atelier, ca să poată vedea un portret din depărtare. O legendă, numai legendă, dar elocventă, aduce pe *Leonardo da Vinci* să îşi dea ultima suflare, la adânci bătrâneţe, în braţele regelui francez *Francisc I.* — *Napoleon I.* să fi spus, vizitând mausoleul, în care e îngropat pictorul belgian *Rubens*, când cei din jurul său nu şi-au descoperit capetele: „Vi-aş ierta-o mai curând, dacă aţi sta cu pălăria'n cap, la mine, decât aici, în locul acesta sfinţit!". Cardinalul *Barberini*, ajuns *Papa Urban al VIII-lea*, să fi spus lui *Bernini*, celebrul sculptor şi arhitect: „Ce noroc pe

dumneata că am ajuns papă, dar ce noroc *pentru mine* că dispun de un Bernini!". *Vasari*, marele biograf al artei Renașterii italiene, relatează: „Niciodată nu pleca *Rafael* la curtea (papală) fără de a fi avut, dela ieșirea din locuința sa chiar, o *suită* de 50 de pictori — toți pictori buni, meșteri, cari îi dădeau garda de onoare; în general, n'a trăit Rafael ca pictor, ci ca un principe".

Și — totuși — câtă *lipsă* de mecenați a fost în decursul timpurilor! Cele relatate sunt minunate exemple și s'ar mai putea spori — descriindu-se vieața la curtea lui Ludovic al XIV-lea, bunăoară, sau la Weimar, pe timpul lui Carl August — Goethe!

Goethe spunea, la bătrânețe, cu hotărîre și fără de îngâmfare: „Fiecare cuvânt de spirit rostit de mine mă costă o pungă plină de aur; prin mânile mele a trecut o jumătate de milion din averea mea personală, ca să învăț ceea ce știu acum, apoi nu numai întreagă averea tatălui meu, ci și leafa mea și venitul meu literar considerabil, de mai mult de 50 de ani. Afară de aceea am văzut cheltuindu-se $1^1/_2$ milion, de personalități princiare, pentru scopuri superioare, personalități de cari am fost strâns legat și la ale căror scrieri, reușite și nereușite, am luat și eu parte".

Un caz special — iarăși — de sprijin *ideal*, oferit de un mecenate unui mare scriitor.

O listă dureroasă s'ar putea aduce însă cu numele unor mari scriitori și mari artiști, cari au trăit *lipsiți* de sprijinul unui Mecena. Unii din ei au avut firea așa, încât operele cu cari au îmbogățit literatura și artele au corespuns și temperamentului lor — alții însă, *de li s'ar fi dat putința*, ce opere mărețe ar fi plăsmuit, opere pierdute pentru vistieria comună!

Unul din cei mai de seamă critici literari ai Elveției, *I. V. Widmann*, ale cărui recenzii literare, timp de 30 de ani, au fost un fel de supremă hotărîre estetică — într'o recapitulare melancolică, la o răspântie a vieții sale, la bătrânețe, gândindu-se la ceea ce n'a scris *el*, criticând pe alții, se compara cu un *coșar literar*. Ca și coșarul (măturătorul de urloaie), spunea I. V. W. — inițialele erau temute! — ca și coșarul. m'am vârît în sute și mii de opere literare, căutând să știricesc *cum* este structura lor, curățindu-le de funingine, arătându-le partea favorabilă, ca eu să

abdic de ambiţiile mele proprii literare, scriind lucrări proprii doar' numai printre picături. Asemenea acestui critic ideal poate fi considerat şi adevăratul mecenate, în cele mai multe cazuri — ca un om de gust, ca un spirit fin, care îşi alege, chiar dând probe de abnegare, câteodată, din mulţimea ce îl înconjoară, persoana, opera, care îi priesc, ceea ce este convins că contribue la propăşirea artistică şi culturală. Un coşar şi el, un coşar intelectual, doar' că nu ştie mânui peana — câteodată se întâmplă şi aceasta. Ce au fost altceva decât astfel de coşari intelectuali soţii *Simu*, cari şi-au întemeiat muzeul, ce le poartă numele sau *Virgil Cioflec*, cel ce a donat preţioasele pânze pinacotecii din Cluj ?

* * *

Nu suntem tocmai *aşa* de săraci în bogaţi mecenaţi şi în donatori de seamă, pe cât s'ar crede !

Am avut şi avem o seamă de mecenaţi, cari au contribuit cu sfatul şi cu punga lor din greu ca să uşureze propăşirea culturală. Contribuţia lor s'a întins chiar şi într'alte ţări. Să înşirăm numai pe câţiva.[1])

In *Viena* familia aromânului *N. Dumba*, sosit acolo ca tinăr dornic de negustorie, a ajunr familia Medici a fostei capitale austriace, încât Viena artistică de astăzi, *fără* de sprijinul mare, generos, efectiv, al familiei Dumba nu ţi-o poţi închipui. „Vater Dumba" (Tata Dumba) a fost un protector al compozitorilor, sculptorilor, arhitecţilor, poeţilor, ca un Cosimo sen. de Medici — dând putinţa ca statui să se ridice, ca cea mai de seamă sală de concerte să se edifice, fiind fondatorul totodată al Societăţii de muzică, oferind putinţa pictorilor să picteze — ca toate artele să prospereze.

Filantropul aromân *Gojdu*, cu fundaţia-i cunoscută, a facilitat indirect multor intelectuali aecensiunea în rangurile unde se află, ca artişti şi scriitori

Timotei Cipariu, învăţatul canonic şi *I. Micu-Moldovan* (Moldovănuţ), celalalt canonic din *Blaj*, ce sprijinitori ai tineretului, ai literaturii au fost, lăsând fondaţii, cari le poartă numele !

[1]) Un aromân bogat a fost acela, care a dat milioanele de drahme ca să se ridice în Atena un stadion modern (după cum d-l *Iuliu Haţieganu* a construit pe spesele proprii stadionul din Cluj).

Negustorii chiaburi din *Braşov*, în parte, ctitorii şcolilor de acolo, cât de mult au contribuit prin sprijinul lor pecuniar, dornici de o viitoare atmosferă medicee, din instinct, remediind lipsurile de pe atunci!

Andrei Şaguna, alt aromân, a fost unul din cei mai mari mecenaţi.

Boerul basarabean *Vasile Stroiescu* a găsit de bine să-şi folosească frumoasa avere sprijinind literatura, şcolile de textile, tineretul — selecţionând cu un foarte ager simţ artistic, chiar el, ce este vrednic de publicat. (Un înaintaş, rudenie de a sa, cu nevasta, făcuseră o fundaţie în Braşov mai înainte, pentru meseriaşi.)

Dr. Ioan Mihu s'a gândit la ziariştii noştri şi a asigurat, prin fondaţia sa, pe câţiva din ei.

Să mai numim aici pe *N. Carada*, financiar, dar şi mare amator de artă, pe *Kalinderu*, pe prof. *N. Iorga*, cu fondaţiile d-sale; pe *T. Costescu*, cu „Palatul cultural" din T. Severin; pe *Hamangiu*, cu fondaţia dela Acad. Română; pe *Dr. Eugen Nicoară*, cu „Palatul cultural" din Reghin; pe susnumiţii soţi *Simu*, cu muzeul lor din Bucureşti; pe domnii *Cioflec* şi *Sion*, cu donaţiile lor artistice-culturale din Cluj. Lista s'ar putea spori, luându-se în considerare şi donaţiile aduse „Astrei".

Culmea acestei piramide merită să însemne cu litere de aur numele conducătorilor *dinastiei*, începând cu „Carmen Sylva" şi până în zilele noastre, *Augusta* Casă Regală.

* * *

Şi — totuşi — *nu* sunt încă destui mecenaţi! Nu sunt, fiindcă greutăţile ce le întâmpină cei ce se dedică artelor şi propagandei culturale propriu-zise *au sporit* şi cer imperios să fie micşorate, *dacă* este vorba ca atmosfera să se însenineze.

Îngrijindu-se mecenaţii de azi ca să uşureze condiţiile de răspândire ale unei cărţi preţioase, de literatură sau ştiinţă chiar, tipărite în condiţii optime, ale unei pânze zugrăvite de un pictor de seamă, ale unei opere muzicale, ale unei statui, ale unei biblioteci publice, ale unui institut cultural, muzeu sau casă culturală, etc., — contribue astfel ca să sporească rândurile acelora, cari sunt capabili de a se ridica, de a gusta operele frumoase,

de-a aduce cu un ceas mai de vreme de toţi râvnita legătură armonioasă cu ce este o manifestaţie preţioasă în activitatea omenească.

Astfel dispar asperităţile în vieaţă, astfel se infiltrează, încet pe încetul, urbanitatea în discuţii, urbanitate, despre care folclorul nostru adevereşte că residă în zăcăminte adânci.

Nu se pot scoate din pământ mecenaţi la poruncă — dar dacă argumente ca cele de mai sus se răspândesc cât mai mult şi cât mai departe, dacă bogătaşii vor înţelege că averile lor *pot* contribui ca înflorirea culturală să ajungă mai repede la un grad înalt şi că şi *ei* se vor bucura de această atmosferă — atunci numărul mecenaţilor va creşte.

Apelul acesta este îndreptăţită să-l dea „Astra", în primul rând, în urma celor prestate — ea însaşi unul din marii mecenaţi...

Andreiu Bârseanu, ca vicepreş., la adunarea generală dela Şimleu, 7 Aug. 1908.

Punând piciorul pe pământul clasic al Şimleului, se simte „transpus cu 18 veacuri înapoi".

„*Nu din prisosul averilor feudale,* adunate de veacuri, s'au făcut toate acestea, nici din comorile stoarse dela alţii, ci *din obolul fostului iobag,* pe care mulţi îl ţineau până ieri alaltăeri incapabil de o ideie mai înaltă şi de un sentimenent mai ales, din sudoarea vărsată de el pe ogorul dătător de hrană, din opintirea aproape supraomenească a braţelor lui, din filerul văduvei, pe care Mântuitorul Christos l-a preţuit mai mult, decât banii de argint şi de aur, vărsaţi cu îngâmfare de cei bogaţi în vistieria bisericii".

Poporul român a fost ca Prâslea, adeseori şi-a tăiat câte o bucată de carne din coapsă, ca să o dea sgripsuroaicei, să ajungă la lumină.

„Poporul nostru, din fericire, *nu cunoaşte deosebirea de clase sociale.* Cu toţii noi cărturarii am răsărit din aceeaşi colibă ţărănească: unii mai curând, alţii numai în timpul din urmă. Singura deosebire între noi poate fi, că unii ne-am hrănit în copilărie cu prescură de grâu curat, iar alţii cu pâine neagră de secară, dar ambele frământate cu aceeaşi mână harnică a ţărancei române şi dospite cu acelaşi aluat".

Ereditatea Geniului

de **Dr. I. Făcăoaru.**

I. Compozitorii.

Ne-am ocupat anterior [1]) de ereditatea inteligenţii superioare şi a inteligenţii inferioare. Menţionam acolo rezultatele cercetărilor genetice şi conchideam, că nivelul ca şi calitatea inteligenţii sunt ereditare.

Intr'o serie de articole ne vom ocupa de ereditatea geniului sub mai toate aspectele lui. Motivul ni l-a dat reforma recentă a invăţământului de toate gradele dela noi. In nr. apropiat din *Buletinul Eugenic şi Biopolitic*, ne ocupăm între altele de necesitatea unei profunde adaptări a programei în învăţământul secundar la noile descoperiri ale ştiinţei şi în special ale ştiinţei omului. Nu puteam stărui acolo asupra temeiurilor concepţiei noastre. In legătură cu rolul formal şi educativ al diferitelor discipline din programa analitică ar fi trebuit să recurgem la genetica umană, spre a comunica cititorilor câteva din rezultatele ştiinţei eredităţii. Anume, că nici calitatea şi nici cantitatea inteligenţii nu poate fi pur şi simplu „formată" sau „creiată", cum repetă mereu lumea pedagogilor, care se sbate în plasa intelectualismului secolului al 18-lea.

Considerăm pe rând două aspecte pentru a ne explica natura şi originea geniului. Intâiu, suprema forţă spirituală este înăscută. Al doilea, geniul este ereditar. (Ceea ce este înăscut poate să fie, dar poate şi să nu fie ereditar, pe când ceea ce este ereditar este implicit înăscut).

Că geniul este înăscut, dovada e manifestarea lui spontană, în cei dintâi ani ai copilăriei. Creaţiunea genială este inconştientă, instinctivă, în această perioadă. Uneori copilul precoce îşi surprinde brusc mediul cu facultatea lui creatoare. De obiceiu copilul nu primeşte anterior niciun fel de instrucţiune în sensul di-

[1]) Transilvania, 1937: Nr 1, p. 55 şi Nr. 2 p. 116.

poziţiilor lui naturale. Asta nu-i împiedică pâlpâirea iniţială a geniului uneori chiar în perioada primei copilării. Imboldul spre creaţiune este uneori aşa de intens, încât frânge chiar piedicile aşezate în cale.

Incepem seria articolelor noastre cu compozitorii.

* * *

Johann Sebastian Bach (1685—1750) intră în cor la etatea de 11 ani şi devine repede unul din primii cântăreţi. Este deopotrivă de talentat ca violonist, pianist şi organist. Pasiunea lui de a progresa repede şi a întreprinde teme grele era neînfrântă. Pe la vârsta de 10 ani se ocupa cu o grea operă muzicală. Fratele său mai mare care-i supraveghia educaţia i-a interzis lucrul. Timp de 6 luni copilul se ocupa noaptea cu copierea bucăţii la lumina lunii, încât şi-a slăbit vederea pentru tot restul vieţii. La 18 ani deţine un loc important în vieaţa muzicală la curtea din Weimar. A creat opere de geniu sub vârsta de 20 de ani.

Familia Bach a produs 34 de talente muzicale remarcabile, în cele 5 generaţii din sec. 17-lea şi 18-lea. Din cei 20 de copii ai lui Bach n'a fost niciunul fără talent. Datorită probabil şi căsătoriilor bune, înzestrarea s'a potenţat dela o generaţie la alta. Strămoşul familiei, anume Weit, a imigrat în 1590 din Ungaria la Wechmar (l. Gotha) era morar şi brutar şi cânta excelent ca amator la vioară.

Despre 2 gemeni din această familie — unul din ei era tatăl compozitorului nostru — erau de o perfectă asemănare şi ca exterior şi ca interior. Aveau acelaşi fel de a gândi şi de a se exprima, amândoi preferau vioara şi aveau aceeaşi execuţie. Soţiile lor îi confundau. Suferiau de aceleaşi boli în acelaşi timp şi primul a decedat la scurt timp după al doilea.

Ludwig van Beethoven (1770—1827) îşi manifestă talentul la 7 ani şi 3 luni, când a dat împreună cu tatăl său primul concert. La 10 ani creează prima lui compoziţie. La 11½ ani ajunge organist la curte; la 12 ani cimbalist şi directorul repetiţiilor. E caracterizat de maestrul său în acest timp ca un „băiat de cel mai promiţător talent". „Acest geniu tânăr ... va deveni al doilea Mozart", etc. A fost indicat ca succesor al maestrului său înainte de 14 ani, când avea mai multe compoziţii. Când era de 16 ani, Mozart i-a prevăzut geniul. După 17 ani ascensiunea lui fu ra-

pidă. El era sensaţia timpului său. Un critic contimporan spunea despre tânărul Beethoven: „dela Mozart n'am auzit pe nimeni pe care să-l compar măcar pe departe cu el". O rentă imperială l-a pus din vreme la adăpost de grijile existenţei.

Bunicul lui Beethoven despre tată, Ludwig († 1773) a fost un strălucit muzicant şi dirijor al orchestrei ducale din Bonn, imigrat aici din oraşul flamand Louvain. Tatăl său Johann († 1792) era tenor de talent şi dirijor. Ludwig a moştenit inteligenţa dela bunicul său dinspre mamă. Insăşi mama lui era de o mare inteligenţă.

Franz Joseph Haydn (1732—1809). Talentul său a fost descoperit de către vărul său Frankh şi dirijorul Reutter, care-i dădură posibilitatea să şi-l cultive. Ruda lui a observat exactitatea cu care el bătea măsura înainte de 6 ani. La 6 ani cânta în cor. Intre 6 şi 8 ani a învăţat ţimbalul într'o singură lecţie. La 8 ani făcea progrese uimitoare în muzica vocală. La 9 ani impresionă muzicanţi bătrâni cu talentul său. La 13 ani a compus. Micul muzician, lucrând fără maestru, a făcut singur o serie de descoperiri de mare valoare pentru el. La 19 ani avu succes cu prima sa operă. Anterior vârstei de 24 ani, geniul lui era aproape peste tot recunoscut.

Despre Haydn s'a crezut mult timp că descinde dintr'o familie fără înzestrare muzicală. S'a descoperit mai pe urmă că tatăl său deşi era rotar, era amator de muzică. Avea o frumoasă voce de tenor şi fără să cunoască note, se acompania la harpă. Fratele său Michael (173á—1806) era de asemenea componist cunoscut.

Wolfgang Amadeus Mozart (1756—1791) a început să inventeze idei muzicale între 3 şi 4 ani. La aceeaşi vârstă cânta la pian „cu o perfectă corectitudine" şi în timp exact. La 5 ani are primul impuls de a produce şi micile bucăţi erau scrise de către tatăl său. Inainte de a împlini 6 ani avea trei lucrări şi întreprinse un turneu la München împreună cu tatăl său şi cu sora lui, care era pianistă. La 7 ani publicase 4 bucăţi. In turneele lui din marile capitale europene — copilul Mozart — a întrecut orice aşteptări şi era privit peste tot ca o minune. Nu împlinise 10 ani şi era numit „cel mai extraordinar talent din lume". La 11 ani scrie la Viena din îndemnul împăratului Iosef II, opera comică *La finta semplice*. La 13 ani era maestru concertator arhi-

episcopal la Salzburg şi compuse în primul an 20 de bucăţi. Papa îl distinse cu un titlu. La 14 ani fu prezentată prima sa operă italiană *Mitridate* cu mare succes. Tot la 14 ani Mozart aude o singură dată, *Allegri miserere* la Roma, în capela sixtină şi o scrie din memorie. In anul următor scrie opera *Ascanio in Alba.* La 16 ani compune operele *Il sogno di Scipione* şi *Lucia Silla.* Inainte de 16 ani Mozart era „un artist executor strălucit tot aşa ca şi un mare geniu creator". La 18 ani compuse opera *La Finta Giardiniera,* pe care un distins critic o caracteriza ca pe produsul celui mai mare geniu din câte au trăit vreodată. In anul următor compune *Il re pastore.* La 24 ani compune capod'opera lui *Idomeneo,* iar la 26 ani mai multe opere, între care *Die Entführung aus dem Serail.*

Răsfăţatul curţilor europene, poate cel mai mare geniu muzical al tuturor timpurilor, a murit sărac şi nu s'au găsit bani nici pentru înmormântare. Rămâne o ruşine pentru patria lui, că trupul i-a fost aşezat pe o zi friguroasă de iarnă într'o groapă comună, la un loc cu sărăcimea oraşului.

Bunicul său a fost legător de cărţi. Tatăl — Leopold Mozart († 1787) — era compozitorul curţii şi din 1762 era vicecapelmaestru al arhiepiscopului din Salzburg. A compus muzică bisericească, opere, oratorii, sinfonii, etc.

Gioachino Antonio Rossini (1792—1868) a primit primele lecţii de muzică la 7 ani. Maestrul său excentric şi leneş l-a învăţat greşit să folosească numai două degete. Incă de copil — poate înainte de 12 ani — şi-a însoţit părinţii în turneele lor muzicale. Intre 12 şi 14 ani cânta în corul bisericesc. La 14 ani Rossini executa cea mai grea muzică şi avea rolul de director al unei mici trupe provinciale de artişti. La 15 ani conducea concertele lunare la „Academia d'I Concordi".

La început au fost murmure împotriva băieţandrului aşa de tânăr. Talentul, fermitatea şi vigoarea lui au făcut să amuţească murmurele. La 16 ani şi-a atras admiraţia generală cu execuţia unei bucăţi grele din Haydn, preda canto celor mai buni artişti de operă din Italia şi „era un acompaniator desăvârşit". El compuse prin instinct mici duete pentru două cornete, un număr de piese pentru voce şi pianoforte şi o operă (fără să fi învăţat regulele contrapunctului). La 18 ani compune prima lui operă *La Cambiale di Matrimonio.* La 19 ani publică alte două opere. Nu

împlinise încă 21 de ani şi publică alte 5 noi opere. La 23 de ani fu angajat ca director muzical la 2 teatre din Neapole pe 7 ani, cu obligaţia să compună 2 opere pe an. In mai puţin de un an, el produse 4 opere, între care şi *Bărbierul din Sevilla,* care i-a adus un enorm succes. Altă operă triumfală din cele 4 a fost *Otello.*

Ambii părinţi erau modeşti muzicanţi: tatăl avea serviciul de trompetar al oraşului şi inspector al abatorilor. In trupă, mama lui era prima donna bufa — cânta la operă sau la carnaval — iar tatăl era prim cornetist.

Franz Schubert a intrat la 11 ani în corul bisericii curţii. Intre 16 şi 20 de ani a compus 8 opere, 4 liturghii, simfonii, quartete de coarde, numeroase Lied-uri, etc. In numai 15 ani (moare la vârsta de 31 ani) a creat 17 opere, 600 Lied-uri, etc. în care el s'a arătat unul din cei mai geniali inventatori de melodii.

Talentul muzical se găseşte în ascendenţă.

Richard Wagner (1818—1883) a fost impresionat la 6 ani de biografia lui Mozart. La 8 ani cânta la piano. La aceeaşi vârstă a auzit *Freischütz* şi *Jungfernkranz,* care i-au schimbat gustul pentru muzică. Mama lui nu vedea în el (la 9 ani) un talent muzical, copilul manifesta în schimb un puternic interes pentru dramă. La 11 ani era decis să devină poet: a compus cu succes o poemă. Dela 12 ani, gustul pentru muzică îl acaparează din ce în ce mai mult.

A cântat la pian uvertura la Freischütz, prima dată după ureche. A început o poemă eroică şi la 13 ani a tradus părţi din Odiseia. In anii următori a continuat cu creaţiunile lui dramatice şi eroice. La 17 ani rezultatele şcolare erau aşa de proaste, încât a trebuit să părăsească gimnaziul. La 18 ani compuse cu succes 3 uverturi. După succesul unei opere romantice, Wagner ajunge la 22 de ani director al teatrului din Magdeburg. La 23 ani trece ca director al teatrului din Königsberg. In anul următor concepe marea sa operă tragică *Rienzi,* care a avut un succes enorm. Acuzat de participarea la revoluţia din 1849 a scăpat cu greu de urmărirea poliţiei fugind la Zürich.

Ambii părinţi erau de o superioară intelectualitate, dar fără talent muzical. Tatăl său fu un timp directorul poliţiei din Leipzig.

lubea poezia şi era devotat cu pasiune dramei. A murit la câteva luni după naşterea fiului său.

Mama lui s'a recăsătorit, cu un artist *Geyer* (actor şi cântăreţ), care l-a crescut cu îngrijire pe micul Richard. Fratele său mai mare Albert Wagner, a fost un timp regisor şi cântăreţ în Würzburg. Fiul său şi al Cosimei Wagner, — Sigfried Wagner — a fost compozitor, dirijor şi regisor.

Karl Maria von Weber (1786—1826) învăţase canto şi îndrăgise pianul înainte de 4 ani. Putea scrie înainte de 6 ani. La 11 ani publică primele sale compoziţii. La 12 ani compune prima operă, care nu-i primită de nici un editor. Ia lecţii de muzică şi maestrul său e mirat de talentul său în germene şi bogata lui imaginaţie. E pianist şi cântăreţ. Incă dela 9 ani este iniţiat în miniaturi, ulei, pastel şi gravuri. După 12 ani tatăl său ţine cu orice preţ să facă un geniu din el şi-l iniţiază cu ajutorul unui asociat litograf în arta gravurei. Chiar în acelaşi an micul Weber se reîntoarce la muzică, silit de o critică defavorabilă litografiei şi încurajat de altă critică favorabilă muzicei. La 13 ani el dă concerte încununate de succes în mai multe oraşe şi tot acum manajerul teatrului din Karlsbad îi încredinţează un text de operă scris de el, pe care micul muzician îl aşează pe note în anul următor. A terminat al doilea act în 10 zile. Opera a avut succes. La 15 ani el a compus o mică operă comică în 2 acte, preţuită de bătrânul Michael Haydn. La 16 ani are succes cu primul său Lied şi alte bucăţi foarte reuşite. La $17^3/_4$ ani ajunge capelmaestrul orchestrei din Breslau, cu toată neîncrederea şi opoziţia muzicienilor din oraş. In anii următori îşi continuă compoziţiile şi ascensiunea.

Din prima căsătorie cu o fată dintr'o familie fără talent muzical, tatăl lui Weber a avut doi fii, care n'au produs nimic, cu toată pregătirea muzicală extrem de asiduă a tatălui lor. El ţinea să aibă cu orice preţ un copil, cel puţin tot aşa de talentat ca fiul cumnatului său — e vorba de Wolfgang Amadeus Mozart.

După moartea primei soţii se căsători cu o fată, care descindea dintr'o familie cu mare talent muzical. Singurul copil din această căsătorie a fost genialul Karl Maria von Weber.

Tatăl lui Weber a fost ofiţer, apoi director al companiei de muzicanţi Weber, care a repurtat oarecari succese în turneele

prin Germania. Ambii părinți aparțineau micei nobilimi. Tatăl era un aventurier, care și-a luat singur titlul de baron.

* * *

Câteva rânduri despre gemeni. Menționăm încă un caz identic celui din familia Bach anume Wolf și Will Heins — gemeni uniovulari contimporani. Înzestrarea lor este așa de identică, încât la examene iau aceleași note. Inclinațiile lor muzicale sunt identice. Aveau în comun sarcina de dirijori. Își schimbau locul chiar în aceeași reprezentație, fără ca muzicanții să observe și încă mai puțin publicul, așa de departe mergea identitatea concepției, a gesturilor lor, etc. Cum se știe gemenii identici provin dintr'un singur ou: identitatea celulei germinative implică identitatea individualității.

* * *

Ne-am abținut dela comentarii în text. Sunt totuși necesare unele lămuriri, ale unor fapte mai elocvente.

Cazul Wagner părea o excepție dela regula eredității. Niciunul din părinți nu era înzestrat. De aceea nici nu l-am citat în cursul meu de eugenie. Imi aminteam de un caz anonim, de care raportase *Mjöen*. Anume o virtuoasă muzicală născu, din căsătoria cu un bărbat și el talentat, 7 copii foarte talentați. Spre nedumerirea cercetătorului, ea descindea dintr'un trunchiu lipsit de talent muzical. Abia mai târziu cercetătorul a aflat dela un membru al familiei că în realitate virtuoasa era fiica naturală a unui mare muzician. Despre Wagner nu găsisem nici o indicație în izvoarele pretențioase consultate. Amintindu-mi de ghidul lui Otto Schumann (Meyers Opernbuch) găsesc următoarea frază în paranteză la biografia compozitorului nostru: „Wagner l-a socotit pe *Geyer* ca pe tatăl său natural". Enigma este lămurită. Cum se vede, natura nu se sinchisește de „normele" noastre etice.

Cazul Weber. Vanitatea tatălui compozitorului Weber, care a ținut morțiș să aibă un fiu genial, a avut urmări fericite nu numai pentru el, ci și pentru cultura lumii. Ostenelile cu educația muzicală stăruitoare a copiilor din prima căsătorie n'au dat nici un rezultat. El însuși nu era deosebit de înzestrat, iar soția lui era cu totul neînzestrată.

Dispozițiile ereditare lipseau copiilor și acestea nu puteau fi compensate prin nicio trudă. Karl Maria dimpotrivă moștenise

geniul dela mama lui — fericit aleasă de către tatăl său. Aici nu mai era nevoe de educaţie muzicală stăruitoare. Geniul s'a manifestat spontan. Când tatăl nerăbdător că nu se manifestă geniul muzical al copilului său a încercat să-l pregătească asiduu pentru o altă artă, a fost fără succes. Copilul a părăsit repede gravura şi pictura — pentru care n'avea dispoziţii sau pentru care dispoziţiile erau mai slabe — şi s'a reîntors la muzică, la arta pentru care-l hărăzise destinul fericit ales de către părinţii săi.

Aceleaşi tribulaţii la Wagner. Avea şi talent dramatic, dar a fost mai puternică dispoziţia pentru muzică. Când geniul n'are învăţătură dela un maestru, el învaţă singur ca Haydn, sau se debarasează de deprinderile greşite învăţate dela maestru. Tot Rossini, compune opere fără ca în prealabil să fi învăţat regulele contrapunctului.

Tinereţea geniului în rolul de conducător al altora cu mult mai bătrâni a întâmpinat uneori murmure şi duşmănii (cazurile cu *Rossini* şi *Weber)* dar până la urmă a smuls respectul şi supunerea cuvenită. Ar fi la fel în orice domeniu de activitate.

Lumea ar fi fost mai săracă cu cea mai mare parte din operele lui Wagner, dacă acesta ar fi ispăşit cu vieaţa amestecul în revoluţie sau n'ar fi scăpat în Elveţia. Şi mai mult, fără „greşeala" mamei lui, cultura ar fi lipsită de întreaga comoară wagneriană.

Cultura n'ar fi avut operele lui Bach şi comorile lui Beethoven, dacă străbunii lui n'ar fi imigrat în Germania. Alte căsătorii în patria de origină ar fi dat alte progenituri, care foarte probabil, ar fi rămas în noaptea anonimatului.

De obiceiu mediul etnic în care apare geniul este susceptibil de admiraţie şi entuziasm pentru geniu şi de încredere în forţele lui creatoare. De aici interesul pentru mijloacele de promovare, morale şi materiale.

* * *

In afara interpretărilor noastre, adăogăm concluziile lui *Mjöen.* In baza unor studii îndelungate, geneticistul norvegian conchide cu privire la ereditatea talentului muzical următoarele:

1. Părinţii neînzestraţi cu talent muzical n'au niciodată copii înzestraţi, iar părinţii foarte bine înzestraţi n'au niciodată copii neînzestraţi.

2. Cu cât mai înalt este nivelul mediu de înzestrare al părinţilor, cu atât mai înalt este şi nivelul mediu de înzestrare al copiilor.

3. Când copiii sunt în medie mai bine sau mai rău înzestraţi decât părinţii, explicaţia este de căutat în liniile colaterale.

4. Diferenţele mari în înzestrarea părinţilor au influenţă defavorabilă asupra gradului de înzestrare al copiilor.

Mersul eredităţii talentului muzical este dominant (polimerie). Vocea este de asemenea ereditară. Bas şi sopran sunt dominante, bariton resp. mezosopran sunt eterozigote, tenor, respectiv alt, sunt recesive, omozigote.

Din materialul înfăţişat de noi văzurăm că:

1. Cu cât geniul este într'o pregnanţă mai superioară cu atât mai de timpuriu şi mai categoric se manifestă şi cu atât mai mic apare rolul educaţiei muzicale.

2. Calitatea creaţiunii geniale se manifestă până către 15—17 ani şi nici o schimbare esenţială nu se mai produce în orientarea lui după 20 de ani. Creaţiunile geniale sunt posibile înaintea vârstei de 20 de ani şi foarte frecvente înainte de 25 de ani.

Ereditatea defectelor psihice

de **Dr. S. P. Cupcea.**

Numărul mereu crescând de alienaţi, debili mintali şi criminali este unul din fenomenele îngrijorătoare ale societăţii actuale. Societatea umană, pe lângă diversele greutăţi prin care trece, are de dus şi sarcina publică a sute şi mii de defectivi mintali care, nu numai că sunt elemente neproducătoare, dar reprezintă în acelaşi timp nucleul disoluţiei morale şi al mizeriei fizice şi psihice.

Combaterea creşterii numărului defectivilor psihici nu se poate realiza fără cunoaşterea cauzelor care îi produc. Iar cauza fundamentală a acestor defecte mintale este *ereditatea.*

Cea mai bună dovadă a acestei afirmaţiuni ne-o dă studiul gemenilor.

Gemenii sunt de două feluri:

1. Unii gemeni rezultă dintr'un singur ou, care, rupându-se în două, ne dă două fiinţe. Fiind rezultaţi din acelaşi ou (deci

dintr'un singur ovul fecundat de un singur spermatozoid), aceşti gemeni au o compoziţie intimă, un patrimoniu ereditar identic. Ei sunt, cum se spune, o singură fiinţă scoasă în două exemplare. Se numesc: gemeni uniovulari, univitelini sau monozigoţi.

2. O altă categorie de gemeni rezultă din fecundarea a doi ovuli diferiţi, de către doi spermatozoizi diferiţi, dar în acelaşi timp. Aceştia nu sunt altceva decât doi fraţi, concepuţi, purtaţi şi născuţi deodată. Ei se numesc gemeni biovulari, bivitelini sau bizigoţi. Aceşti gemeni nefiind decât fraţi concomitenţi, nu se vor asemăna mai mult decât fraţii obişnuiţi. Ei vor putea fi chiar de sexe diferite (unul băiat, altul fată), pe când gemenii uniovulari, dintr'un singur ou, nu pot fi decât de acelaşi sex.

Care este importanţa gemenilor pentru studiul eredităţii? Dacă un caracter fizic sau psihic este ereditar, el trebue să fie foarte asemănător la gemenii rezultaţi dintr'un singur ou, care sunt identici ca structură ereditară. De altă parte, dacă un caracter fizic sau psihic este ereditar, el va fi mai puţin asemănător la gemenii rezultaţi din două ouă, care deşi trăiesc în mediu identic, nu sunt, după cum am văzut, mai asemănători din punct de vedere ereditar decât doi fraţi obişnuiţi.

Dacă dimpotrivă mediul ar fi acela care ar determina caracterul respectiv, acest caracter ar trebui să fie foarte asemănător şi la gemenii biovulari, căci doar aceştia trăiesc în acelaşi mediu. Când, deci, un caracter fizic sau psihic concordă într'un grad mare la gemenii uniovulari şi nu concordă decât mai puţin la gemenii biovulari (deşi aceştia trăiesc în acelaşi mediu) înseamnă că acel caracter este determinat predominant de ereditate.

Când un caracter concordă în acelaşi grad şi la gemenii uniovulari şi la gemenii biovulari, înseamnă că acel caracter este determinat mai ales de mediul din jur. De exemplu, pojarul concordă la gemenii uniovulari în 90—95% a cazurilor şi concordă la gemenii biovulari tot în 90—95% a cazurilor. Aceasta înseamnă că pojarul este cauzat de un factor din mediu (de un microb venit din afară) şi că gemenii crescuţi în acelaşi mediu îl vor primi la fel, fie că sunt identici ereditar (uniovulari), fie că sunt diferiţi ereditar (biovulari). Deci în pojar ereditatea nu are un rol important.

Cu totul altfel se prezintă lucrurile când studiem defectele psihice. Smith, care a studiat 66 perechi gemeni dintre care cel

puţin unul era debil mintal, a constatat că, repartizându-le după natura lor biologică (uniovulari sau biovulari), concordanţa debilităţii mintale se distribue în felul următor:

	Gemeni uniovulari	Gemeni biovulari
Ambii debili mintali . . .	14 (87·50%)	4 (8·00%)
Numai unul debil mintal. .	2 (12·50%)	46 (92·00%)

Debilitatea mintală concordă deci la gemenii uniovulari în 87% a cazurilor, în timp ce ea nu concordă la gemenii biovulari decât în 8% a cazurilor.

Cum poate fi explicat acest lucru ? Doar şi gemenii biovulari trăiesc în acelaşi mediu familial, şcolar şi social. Dacă mediul ar produce debilitatea mintală, ar trebui ca şi gemenii biovulari să concorde, ca şi cei uniovulari, în 87% a cazurilor. De ce concordă aproape de 11 ori mai mult gemenii uniovulari? Rămâne o singură explicaţie: debilitatea mintală fiind ereditară concordă mai mult la gemenii uniovulari, care au o ereditate identică. Ea nu concordă decât foarte puţin la gemenii biovulari, deşi aceştia trăiesc în acelaşi mediu, fiindcă ereditatea acestora este mai puţin asemănătoare, ei nefiind decât fraţi concomitenţi.

O lumină tot atât de puternică a aruncat studiul gemenilor în problema criminalităţii. Şi aici concordanţa la gemenii uniovulari este mult mai mare decât la gemenii biovulari. Intregul material din literatura ştiinţifică a fost adunat de Borgström şi este compus din 364 perechi de gemeni dintre care cel puţin unul este criminal. Concordanţa criminalităţii la diferitele feluri de gemeni se repartizează în felul următor:

	Gemeni uniovulari	Gemeni biovulari
Ambii criminali	93 (73·22%)	50 (21·09%)
Numai unul criminal . . .	34 (26.77%)	187 (78.90%)

Iată deci că gemenii uniovulari au criminalitatea concordantă în 73% a cazurilor, în timp ce gemenii biovulari au criminalitatea concordantă abia în 21% a cazurilor, deşi trăiesc în acelaşi mediu şi deci sunt supuşi aceloraşi influenţe externe. Este cea mai bună dovadă că dispoziţia spre crimă este cauzată indiscutabil ereditar şi că mediul are o prea mică influenţă asupra acestei dispoziţii. Cercetările au justificat pe deplin părerea lui Lange, iniţiatorul studiului gemenilor criminali, care a afirmat că: „criminalitatea este un destin", un destin biologic, dat de forţele eredităţii. In special în criminalitatea „gravă" această concordanţă

la gemenii uniovulari este aproape 100%. Deci criminalitatea în general este un produs al dispoziţiilor ereditare, este o manifestare, cu repercusiuni sociale, a disgeniei umane.

Aceeaşi importanţă a factorului ereditar ne-o demonstrează studiul gemenilor şi în boalele mintale. Boalele mintale mai importante concordă la gemenii uniovulari în 80 – 85% a cazurilor, pe când la gemenii biovulari concordă abia în 6—15% a cazurilor. Chiar şi epilepsia se dovedeşte a fi determinată în cea mai mare parte de ereditate, după cum ne arată cazurile de gemeni adunate de Rosanoff:

	Gemeni uniovulari	Gemeni biovulari
Ambii epileptici	14 (60·86%)	20 (23·80%)
Numai unul epileptic . . .	9 (39·13%)	64 (76·19%)

Epilepsia deci nu concordă la gemenii biovulari decât în 24% a cazurilor, deşi aceştia trăiesc în acelaşi mediu. In schimb, la gemenii uniovulari epilepsia concordă în 61% a cazurilor. S'ar putea oare tăgădui că, în cea mai mare parte epilepsia este determinată ereditar?

Studiul gemenilor ne demonstrează deci că defectele psihice, în cea mai mare măsură, sunt determinate de ereditate. Acolo unde ereditatea e la fel (gemeni uniovulari) şi defectele psihice sunt la fel; iar acolo unde ereditatea e diferită (gemeni biovulari) şi trăsăturile psihice sunt diferite, chiar dacă individualităţile acestea diferite au crescut în acelaşi mediu.

Mediul în general nu crează defecte psihice, acolo unde ereditatea a fost bună. Mediul nu face decât să desvolte defectele sau calităţile fixate prin ereditate.

La baza defectelor psihice, fie că e vorba de debilitate mintală, de criminalitate sau de alienaţie, stă constituţia înăscută, ereditară individuală. Pentru ca societatea să scape de povara acestor defectivi, va trebui ca să elimine spiţele defective prin măsuri eugenice şi să încurajeze, în acelaşi timp, perpetuarea spiţelor ereditare superioare. Selecţia eugenică este măsura fundamentală a ameliorării capitalului biologic uman, căci degradarea acestui capital rezultă, în primul rând, cum ne demonstrează studiul gemenilor, din perpetuarea nestăvilită a tarelor şi defectelor ereditare.

Conferința președinților de despărțăminte și secțiuni ai „Astrei"

de **I. B.**

Legea Serviciului Social a fost un moment deosebit de important în desvoltarea „Astrei". Ea a avut o seamă de repercusiuni, atât asupra programului de muncă, cât și asupra organizării instituțiunii noastre. Suspendarea acestei importante reforme a impus deci o luare de contact între conducerea centrală a Asociațiunii și organele ei externe, pentru a se vedea măsurile ce trebuesc luate, pentru ca munca pe teren să nu fie prin nimic stânjenită. Faptul apoi că adunarea generală dela Cluj a fost amânată (cea dela Sibiu a fost pur administrativă) a lipsit pe slujitorii devotați ai „Astrei" de aceea convenire anuală care hrănește entuziasmul, oțelește puterile și îmbogățește cunoștințele cu inițiative din alte despărțăminte. Vremurile neasemuit de grele prin care trece neamul nostru impuneau și ele o dinamizare a tuturor ostașilor din armata idealistă a „Astrei". Poruncile ei: lupta jertfitoare pentru luminarea mulțimilor, pentru solidaritatea națională și pentru păstrarea și îmbogățirea patrimoniului etnic, au devenit de o tragică actualitate. Iată tot atâtea motive care cereau contactul de care aminteam.

El s'a făcut mai întâi prin obișnuitele circulare către despărțăminte. Atâta nu era însă deajuns. De aceea s'a recurs la una din acele conferințe cu conducătorii de despărțăminte și de secțiuni, a căror rodnicie s'a dovedit cu prisosință în anii din urmă.

Conferința s'a ținut la Cluj în ziua de 16 Decemvrie. La o invitare a d-lui Președinte al „Astrei", aproape cincizeci de despărțăminte și secțiuni din toate părțile Ardealului și ale Banatului și-au trimis la Cluj reprezentanții lor, în cea mai mare parte președinții înșiși. Cu toate dificultățile momentului, cu toate piedicile distanței, n'au lipsit nici reprezentanții Banatului, nici ai Secuimii, nici ai frontierei, nici ai Munților Apuseni și chiar și capitala

ţării a ţinut să fie de faţă prin delegatul său. Deosebit de mişcătoare a fost prezenţa venerabilului moşneag Iuliu Moisil, preşedintele despărţământului Năsăud, care cu toate că poartă pe umerii săi povara a optzeci de ani a ţinut să-şi spună cuvântul lui luminat şi înţelept la această convenire.

Conferinţa a început printr'un expozeu bogat şi documentat al d-lui prof. *Dr. Iuliu Moldovan,* preşedintele „Astrei". D-sa a înfăţişat mai întâi felul în care Asociaţiunea s'a achitat de însărcinarea aplicării Serviciului Social în ţinuturile de dincoace de Carpaţi, raporturile pe care le-a avut cu conducerea acestei instituţiuni, convenţiile dintre „Astra" şi ea, făcute toate cu scopul ca Asociaţiunea să-şi păstreze autonomia, bogata ei tradiţie şi libertatea de iniţiativă. Cu toate că aceste convenţii n'au fost totdeauna respectate de unele organe subalterne din conducerea centrală a Serviciului Social, cu toate că înafară de salariile funcţionarilor, nu ni s'au pus la dispoziţie mijloace pentru realizările pe teren, „Astra" a aplicat cu conştiinţiozitate legea, mai ales prin munca şi jertfa despărţămintelor. D-sa roagă pe conducătorii acestor unităţi să conserve cu sfinţenie înfăptuirile din această perioadă de lucru, să menţină un contact viu cu cercurile şi căminele întemeiate la sate, să prezinte un inventar amănunţit al bunurilor acestora, pentru ca să ne putem da seama de progresele realizate şi de puterile de care dispunem. Munca disciplinată şi sistematică să fie continuată. Conducătorii despărţămintelor şi ai tuturor unităţilor de pe teren sunt răspunzători faţă de conducerea centrală a „Astrei" de toate unităţile de pe teritoriul lor de activitate. Ei nu vor sta în legătură decât cu această conducere şi nu vor putea primi dispoziţii şi îndrumări decât din partea organelor statutare ale „Astrei".

Nu vor rămânea pe teren decât unităţile statutare ale „Astrei" adecă cercurile culturale (la sate), despărţămintele de plasă şi despărţămintele judeţene. Secţiile dela ţinuturi au fost înlocuite, prin consilieri culturali ai „Astrei" pe lângă Rezidenţii Regali, consilieri care au fost acceptaţi de Excelenţele lor. Nu se vor întemeia cercuri culturale orăşeneşti decât în municipii, acolo unde se va simţi nevoia, cu aprobarea Comitetului Central. Activitatea la oraşe va fi săvârşită de despărţăminte. Pentru o mai bună administrare a unităţilor se vor introduce o seamă de măsuri şi registre, care sunt studiate.

„Astra" va continua să colaboreze cu orice instituție românească culturală sau națională, cu un program înrudit cu al ei. Ea va colabora deci cu Fundația culturală „Principele Carol", prin împrumuturi de inițiative și de idei. Ar fi de dorit însă ca Fundația să nu-și păstreze în Ardeal și Banat decât căminele experimentale. Intemeierea de cămine pe teritoriul unde „Astra" are organizații vechi nu aduce decât fricțiuni locale supărătoare, care stânjenesc activitatea culturală. D-sa va căuta să ajungă la un acord definitiv în această privință cu conducerea Fundației.

Intru cât Frontul Renașterii Naționale are în program o seamă de obiective pentru care „Astra" luptă dela întemeierea ei, ca: solidaritatea națională, selecționarea valorilor, întărirea familiei, adâncirea cultului față de Patrie și Rege, Asociațiunea va colabora și cu această instituție.

Niciuna din aceste colaborări nu trebue însă să atingă ființa, autonomia și tradiția „Astrei", bunuri care nu noi le-am creat, ci le-am moștenit dela înaintași și avem datoria să le transmitem neatinse și îmbogățite urmașilor. „Astra" este rezultatul unui lung șir de lupte și jertfe, duse în vremuri deosebit de grele, de cele mai alese spirite ale românismului transilvănean. A slăbi sau a distruge clădirea ridicată prin aceste jertfe ar fi un păcat de moarte față de neamul nostru.

Colaborăm deci cu oricine căci avem de unde să dăm. Capitalul nostru de idealism este imens. Și într'adevăr în puține momente din trecutul „Astrei" a fost nevoie ca acum de acest idealism. D-sa face un cald apel către despărțăminte să coloreze toate manifestările lor cu idealismul „Astrei". El să fie balsamul vindecător al rănilor, lăsate de greutățile ceasului de astăzi. In această ordine de idei, d-sa amintește opera de ajutorare a concentraților săvârșită de despărțământul Brașov. Ea ar trebui generalizată în toate despărțămintele. Foarte binevenită ar fi și generalizarea operei de ajutor mutual, după modelul celei din cercul cultural Dârlos, care a fost relevată în conferințele anterioare.

D-sa face un apel la Secțiile literare și științifice să-și continue activitatea cu puteri crescute.

Amintește de un apel al Arhivei de Folclor din Cluj de sub conducerea d-lui Ion Mușlea, directorul Bibliotecii Universi-

tare şi roagă pe cei prezenţi să recomande conducerii acestei arhive membri corespondenţi, care să se ocupe cu strângerea de material folcloric. Obiceiuri, port, dans, cântec, au fost nelipsite din programul „Astrei". Să se continue frumoasa muncă, inaugurată mai ales prin Şoimii Carpaţilor, pentru păstrarea şi renaşterea lor.

Ampla şi călduroasa expunere a d-lui preşedinte al „Astrei" a fost urmată de lungi desbateri la care au luat parte un mare număr din cei prezenţi. Timp de patru ore discuţiile au urmat în acea atmosferă de generos idealism, care a caracterizat totdeauna aceste conferinţe.

Dl *Dr. Ilea* (Sighet) cere ca şcolile ţărăneşti ale „Astrei" să contribue la formarea organelor conducătoare dela sate, ale Frontului.

Dl *prof. Haţieganu* (Cluj), printr'o inimoasă cuvântare, arată trăinicia „Astrei", înfăptuire nemuritoare a unui lung şir de generaţii, pe care avem datoria să o sprijinim şi să o întărim cu toate puterile noastre. De altfel oricare ar fi furtunile care ar izbi-o, stânca „Astrei" înfruntă victorioasă valurile. D-sa înfierează pe acei inconştienţi care au acuzat pe unii din conducătorii „Astrei" că sunt sinecurişti, când se ştie cât jertfesc aceştia din timpul, averea şi sănătatea lor pentru ca „Astra" să se mândrească cu impresionantele ei înfăptuiri.

Dl *Rusmir* (Oraviţa), *P. Suciu* (Turda), *I. Moisil* (Năsăud), *Dr. T. Popa* (Oradea), *Moldovan* (Bucureşti), *Dr. I. Bozdog* şi *Dr. E. Nicoară* (Mureş), *Dr. Seleş* (Satu-Mare), *I. Popa* (Zlatna), *Gheţie* (Tg. Lăpuş), cer lămuriri şi comunică informaţii privitoare la lichidarea unităţilor Serviciului Social şi la colaborările amintite de dl preşedinte.

Se decide ca Asociaţiunea să-şi păstreze cu sfinţenie patrimoniul, să se facă inventarul tuturor unităţilor. Pe teren să nu rămână decât unităţile şi denumirile statutare.

Dl *Moisil* (Năsăud) mai cere să continue opera de refacere a portului naţional şi să se caute mijloace materiale pentru intensificarea muncii pe teren.

Dl *Moga* (Salonta), *Gherman* (Regionala Banatului), *Munteanu* (Huedin), *Vulcuţiu* (Sânmărtin), cer să se intervină la orga-

nele în drept ca să se introducă sume în bugetele comunelor pentru sprijinirea activității „Astrei".

Dl *Președinte* arată că Rezidenții Regali și-au dat asentimentul lor în această privință. D-lor au dat o circulară către organele subalterne să sprijine munca „Astrei", iar funcționarii să se înscrie printre membri ei. D-sa face apel la cei prezenți să înceapă o campanie pentru înscrierea de membri.

Dl *Dr. T. Popa* (Oradea) aduce mulțumiri d-lui Președinte pentru tactul și prevederea cu care a condus Asociațiunea în timpul aplicării Serviciului Social. D-sa arată progresele făcute în județul Bihor, unde satele primesc cu mare dragoste pe trimișii „Astrei", administrația îi sprijină cu multă înțelegere, iar portul a început să reapară, datorită unităților de Șoimi, întemeiate de curând.

Dl *Dr. Eugen Nicoară* (Reghin) cere să se intervină la Rezidenți pentru a se lăsa în seama organelor „Astrei" organizarea horelor țărănești, mijloace admirabile de contact cu tineretul și de creare de resurse, pe seama cercurilor culturale. D-sa invită „Astra" să țină adunarea generală viitoare la Reghin, pentru a se inaugura cu acest prilej palatul cultural al Asociațiunii, ridicat de despărțământ.

Dl *Președinte* arată că, întru cât adunarea viitoare se va ține la Cluj, la Reghin se va putea organiza o adunare extraordinară, cu caracter festiv și cu o largă participare, pentru punerea în evidență a unei realizări într'adevăr impresionante.

La întrebările unor delegați privitoare la loturile de case culturale, pe care le exploatează prin abuz diferite alte instituții, d-sa arată că aceste loturi sunt înscrise la Cartea Funduară pe numele „Astrei". Orice abuz să fie semnalat Comitetului Central, care poate comunica date precise cu privire la situația juridică a loturilor.

Dl *Ilie Rusmir* (Oravița) roagă conducerea „Astrei" să confecționeze registre tip pentru birourile cercurilor culturale.

Dl *Președinte* relatează că modelele acestor registre sunt de mult elaborate. Ele vor fi cât se poate de simple pentru a nu stânjeni prin birocratism activitatea pe teren a cercurilor. Roagă despărțămintele să anunțe conducerea centrală despre numărul de registre de care au nevoie.

Dl *Atanasie Popa* (Cluj) cere ca propagandiştii „Astrei" să contribue la întărirea moralului ţării, în special a tineretului, atins de boale şi de vicii.

Dl profesor *O. Ghibu* (preşedintele Secţiei Şcolare) cere ca Asociaţiunea să se îndrepte şi spre oraşe, nu numai spre sate. In acest scop să fie înscrişi în secţiuni intelectualii din toate centrele noastre urbane. Aceştia să ţină şedinţe pe specialităţi, în care să desbată toate problemele locale. De altfel d-sa este de părere că activitatea „Astrei" din anii de după războiu a fost cam haotică, din pricina că i-ar fi lipsit un program precis. Pentru îndepărtarea acestui neajuns d-sa propune o adunare generală extraordinară în care, în curs de mai multe zile, să se discute toate problemele românismului ardelean. Rezultatul acestor desbateri să fie aşternut, într'un memoriu către Maiestatea Sa Regele, Preşedintele de Onoare al „Astrei", care în adunarea generală jubilară dela Blaj a arătat atât de luminos ţelurile Asociaţiunii.

Dl *Preşedinte* rezumă desbaterile, evidenţiind concluziile ce se impun cu privire la colaborarea cu alte instituţiuni şi la munca pe teren. Răspunzând d-lui profesor Ghibu, d-sa arată că secţiunile nu au putut desvolta o activitate mai mare din pricina lipsei mijloacelor materiale, mijloace de care ele au mai multă nevoie decât despărţămintele. Totuşi, cu toată sărăcia de care a suferit „Astra", unele secţiuni s'au remarcat printr'o activitate impresionantă. Inainte de a fi chemate la o adunare generală extraordinară, secţiunile să-şi lămurească ele însele programul. Asociaţiunea n'a suferit de o lipsă de program, activitatea ei a urmărit obiective bine definite şi a atins în ultimii ani realizări incomparabil mai bogate şi mai sistematice decât tot ceea ce s'a făcut multă vreme înainte. D-sa aduce elogii despărţămintelor şi organizaţiei Şoimii Carpaţilor care prin jertfa şi munca lor idealistă, prin înţeleapta chivernisire a bunurilor, prin marele număr de şcoli ţărăneşti, case culturale şi conferinţe, prin munca pentru port, dans şi cântec şi prin alte realizări în toate domeniile atât la sate, cât şi la oraşe, au înălţat prestigiul „Astrei" la înălţimi de care suntem mândri astăzi. Nu suntem şi nu avem dreptul să fim deprimaţi. Dimpotrivă avem tot dreptul să privim viitorul instituţiei plini de încredere în steaua ei. Se va interveni la foru-

rile în drept pentru a pune la dispoziţie mijloacele materiale. Idealul pe care să-l aibă în faţa sa fiecare muncitor în ogorul „Astrei" va fi lămurit într'o broşură. De altfel el este simţit de toţi aceia care s'au identificat cu scopurile „Astrei", vechi şi veşnic nouă, concrescute cu rosturile cele mai adânci ale fiinţei noastre etnice.

Cu inima plină de nădejdi şi cu o aprigă dorinţă de muncă au părăsit delegaţii conferinţa. O parte din ei au vizitat, în cursul după mesei, expoziţia „Astrei" dela Biblioteca Universităţii.

Ultimele numere ale „Bibliotecii poporale" sunt următoarele:

Nr. 252—253. „Despre cărţile funduare şi întabuiări" de Dr. Valer Moldovan, adaptată legilor în vigoare, de Dr. Salvator Jurca.

Nr. 254—255. „Cultura pomilor", după clima poziţia şi solul grădinei, de Ieronim Mardan.

Nr. 256. „Alexandru Chiorean alias Bătrâneanu" şi rolul său în revoluţia Românilor ardeleni din anul 1848, de Ştefan Pascu.

Nr. 257. „Poezii poporale din Bănatul Jugoslav", culese de Roman Cristea şi Traian Mărghiticean.

Nr. 358. „Din pildele Domnului" de Ion Agârbiceanu.

Nr. 259. „Calendarul pentru popor al Asociaţiunii", pe anul 1949, întocmit de Horia Petra-Petrescu.

Nr. 260. „Despre minuni" de I. Agârbiceanu.

Nr. 261. „Alte anecdote" de Gh. I. Chituc.

Darurile »Astrei« pentru armată. *Vorbeam şi în alte pagini ale acestei reviste despre contribuţia „Asociaţiunii" la opera de înzestrare a armatei. Cum însă această nobilă năzuinţă a societăţii noastre a depăşit bunele intenţii şi s'a cristalizat în fapte, ne îngăduim a înfăţişa aci felul lor. Incă dela 3 Noemvrie a. tr., preşedintele „Astrei" a trimis tuturor despărţămintelor o circulară de nobile îndemnuri prin care li se cerea să ia iniţiativa ca femeile dela sate şi oraşe să lucreze neîntârziat pentru străjerii hotarelor noastre, îmbrăcămintea atât de necesară grelei ierni ce de pe atunci se vestea. Caldul nostru apel şi-a avut răsunetul aşteptat în inimile româneşti. Din diferite colţuri ale Transilvaniei n'au pregetat să ne sosească înduioşătoare ştiri ce desvăluiau vrednicia femeilor noastre întru ajutorarea ostaşilor. Aşa ne-au scris de pildă, despărţământul* Huedinului *despărţământul* Trei-Scaune — Sf. Gheorghe, *despărţământul* Dumbrăveni *unde darurile au pornit din inimile soţiilor de intelectuali, cercul cultural* Ighiu-Alba, *despărţământul* Mediaşului; *despărţământul* Band, Miercurea-Nirajului *şi de sigur atâtea altele cari nu ne-au anunţat încă.*

Preşedintele „Asociaţiunii" şi Comitetul central le trimite tuturor şi pe această cale, floarea recunoştinţei sale care este şi cea a ţării.

De asemeni conducerea societăţii noastre a făcut un susţinut apel prin circulara dela 22 Decemvrie a. tr. spre a îndemna despărţămintele să subscrie cu fondurile lor sau cu cele personale ale membrilor, la împru-

mutul de înzestrare al armatei. „Astra" centrală însăşi a dat pilda grăitoare subscriind bonuri în valoare de 400.000 Lei, *iar funcţionarii — din modestul salariu pe care-l au la „Asociaţiune" — o sumă apreciabilă.*

Dar şi pe altă cale a contribuit „Astra" la biruirea greului moment prin care trecem. Ea s'a gândit şi la sufletele ostaşilor ce stau de veghe şi le-a trimis solie de cuget şi faptă românească în chipul a nu mai puţin de 10.000 broşuri ale Bibliotecii noastre poporale *menite a le zidi inimile şi a le pregăti pentru marile încercări de mâine.*

De asemeni mai târziu vor lua drumul inimilor ostăşeşti alte 10.000 de broşuri cu un material anume ales în vederea scopului ce-l avem înainte.

Ca totdeauna şi de data aceasta „Astra" s'a făcut ecoul vremurilor şi imperativelor naţionale.

*

Noua Fundaţie a „Asociaţiunii". In şedinţa dela 6 Aprilie a Comitetului central s'au luat ultimele măsuri pentru întocmirea Statutului unei noi Fundaţii şi înscrierii ei în registrul persoanelor juridice de pe lângă Tribunalul Sibiu. E vorba de însemnata danie în valoare de 403.364 Lei a sufletului generos al Dr-ului *Aurel Novac,* fost notar public în *Ciacova.* Testatorul a destinat ajutorul său tinerilor de origine română cari ucenicesc în industriile şi comerţul naţional.

O coincidenţă surprinzătoare face ca aleasa ştire de mai sus să apară tocmai în numărul revistei în care nobilul condei al d-lui *Horia Petra-Petrescu* evocă pe mecenaţii altor vremi şi cheamă pe cei ai timpurilor noi. Glasul său a fost cu anticipaţie ascultat de o inimă ca cea a lui *Aurel Novac* care ne întăreşte în credinţa că mărinimia noastră tradiţională trăieşte încă. Să mai acceptuăm înţelepciunea cu care s'a orânduit dania contribuind la naţionalizarea comerţului nostru şi deosebita consideraţie de care se bucură „Asociaţiunea" prin însărcinarea cu care a fost onorată, de a organiza — alături de atâtea alte fundaţii — şi pe aceasta? *d.*

*

„Astra" şi concentraţii. In urma circulării Comitetului central al „Asociaţiunii", dela 3 Noemvrie 1939 prin care se cerea organizaţiilor noastre să sprijine opera de ajutorare a concentraţilor, subcomisiunea pentru industrie casnică a despărţământului de plasă *Săcueni-Bihor* de sub preşedinţia d-nei *Elena Roşeanu*, a luat iniţiativa unei astfel de epitropii cu concursul femeilor române din cuprinsul plasei. Rezultatele acestei admirabile strădanii au fost mai mult decât mulţumitoare. S'au colectat şi confecţionat următoarele: bani în numerar 12.557 Lei, pulovere de lână 15 bucăţi, ciorapi 123 perechi, mănuşi de lână 31 perechi, fulare 34, manşete 57, cămăşi de flanelă 69 bucăţi, indispensabili 3 perechi, flanelă pentru obiele 9 metri, vin 1712 kg, cozonaci 1600 bucăţi, cârnaţi 200, făină 200 kg, ouă 195 bucăţi, zahăr cubic 18 kg, tutun 160 pachete, ţigări 25 pachete etc.

Toate aceste bunătăţi au fost împărţite soldaţilor concentraţi pe zona de Vest, în preajma Sf. Sărbători ale Crăciunului. E de închipuit bucuria apărătorilor ţării faţă de dorul inimii celor rămaşi la vetre. Se cuvine deci să pomenim cu laudă faptul de mai sus. *d.*

*

Despărţământul Săcueni-Bihor ne mai comunică de asemeni noile sale izbânzi în ce priveşte activitatea pe care o desfăşoară. Aflăm astfel că desp. a înzestrat Căminul cultural al comunei Cenaloş cu o bibliotecă gospodărească de 116 cărţi şi cu un aparat de radio în valoare de Lei 15 852.

*

Şcoala ţărănească dela Ocland. *Odorheiu.* In cadrele desp. nostru de acolo s'au închis către jumătatea lui Februarie cursurile şcoalei ţărăneşti, organizată de Camera agricolă locală. Au luat parte la cursuri 27 de ţărani români secuizaţi şi înafară de ei, tot Oclandul mai ales la cursurile serale. S'au predat urmatoarele obiecte cu următorii profesori:

1. *Dr. Cionca M.*, directorul şcoalei ţărăneşti: Chestiuni administrative.
2. *Pr. Ovidiu Pop:* Religia greco-catolică.
3. *Pr. Sorin Pop:* Religia ortodoxă.
4. *Dr. Iosif Boeriu:* Igienă.
5. *Dr. Aurel Rusu:* Drept succesoral.
6. *Ing. Ioan Gherman:* Agricultură.

7. *Ing. Mihai Vasiliu:* Legumicultură.
8. *Dr. Zaimann Otto:* Pomicultură.
9. *Wittwer Martin:* Medicina veterinară.
10. *Maria Mureşan:* Geografie, istorie, dansuri naţionale.
11. *Mureşanu Iuliu:* Româna, Matematica, Cânt.
12. *Comşa N.:* Silvicultura.
13. *Ducea Const.:* Educaţie cetăţenească.
14. *Opriş D.:* Educaţie fizică şi supravegherea elevilor şcoalei.

Tuturor mulţumirile cele mai mişcate ale „Asociaţiunii". Serbarea de închidere a cursurilor a fost o înaltă manifestare a satului românesc de pe aceste plaiuri şi stindardul spiritual al „Astrei" a fâlfâit iarăşi pe culmile operei de românizare de aci.

d.

*

Despărţământul de plasă din Târgul Lăpuşului de sub preşedinţia păr. *Şt. Gheţie*, cu 6 Cercuri culturale dintre cari unul înfiinţat în trecutul an de activitate, cu 6 biblioteci populare, se străduieşte să ţină aprinsă făclia „Astrei" în colţul său de lume românească. Au ţinut conferinţe păr. *Şt. Gheţie*, păr. *N. Nechita* desvoltând subiecte naţionale şi religioase. Ca în fiecare an, s'au comemorat şi în anul trecut eroii ucişi de Unguri la 5 Dec. 1918 în cinstea cărora s'a înălţat un monument de granit.

In *Târgul Lăpuşului* s'au ţinut şezători săptămânale cu prelegeri economice, istorice, de drept etc. O *şcoală ţărănească* a funcţionat în Februarie 1939 la *Lăpuş*, cursurile fiind predate de păr. *N. Nechita*, agronom *N. Lecka*, înv. *Marinescu*, înv. *I. Huţiu*, ing. *Gh. Chirtos*, înv. *Lazăr Romul*. Inchiderea şcoalei la 12 Martie printr'un festival sub conducerea preotesei *Maria Nechita*, înv.

d.

*

„Astra" şi propaganda naţională peste hotare: Revue de Transylvanie (Tom. V., 3). In timp ce sub toate formele imaginabile, valurile propagandei străine antiromâneşti inundă apusul şi tind a întuneca vădit şi cu rea voinţă adevărul istoric, să recunoaştem că reacţiunea noastră n'a fost prea vie. Pricinile acestei atitudini relativ pasive sunt de sigur multiple, dar printre ele se va fi strecurat şi acea credinţă atât de românească ce vorbeşte de neputinţa tăinuirii adevărului. Avem în fond sentimentul unei certitudini atât de desăvârşite privind drepturile noastre na-

ţionale încât orice agitaţie în acest sens ni se pare inutilă. Din păcate nu tot astfel pot interpreta lucrurile neamurile străine, neinteresate direct în chestiune. Anume vorbe şi şoapte amăgitoare au tendinţa de a le ispiti. Iată de ce o reacţiune românească e totuşi necesară, iată de ce „Asociaţiunea" şi-a însuşit dintru început şi această misiune făcând să apară sub auspiciile ei această excelentă *„Revue de Transylvanie"* care în grai franţuzesc pledează cu înaltă ţinută ştiinţifică, drepturile noastre istorice pentru cei cari s'ar îndoi de ele. In ultimul ei număr (tom. V., 3, 1939), citim următoarele studii: *a)* d-l *A. Decei* cu bogat aparat documentar şi cu deosebit talent dialectic pune la punct „o opinie tendenţioasă a istoriografiei ungureşti" privind originile lui Bogdan I, întemeietorul Moldovei şi prin ele înseşi drepturile noastre istorice în ţinuturile Maramureşului; *b)* d-l *Laurian Someşan* înfăţişează *„Trecutul Transilvaniei şi factorul geografic"*, valoarea celui din urmă ca element de cristalizare a populaţiei româneşti între hotarele ei firesti prin contribuţia transhumanţei păstoreşti, fecunda idee pe care autorul a expus-o şi într'o revistă germană (Südostdeutsche Forschungen) cu însemnat succes; *c)* d-l *Şt. Pascu* în *„Memorii şi protestări ale Românilor din Transilvania şi Ungaria dela 1791—1892"* grupează peste veacuri şi locuri, glasurile protestatoare ale vremurilor robiei trecute ilustrând rezistenţa noastră naţională împotriva impilaţiei. La *„Notes"*, d-l *I. Breazu* referă asupra celor două expoziţii organizate de „Astra" la Cluj, iar d-nii Şt. Pascu, I. Vaida-Voevod, A. Decei, semnează dări de seamă privind studii străine despre Români. Ca şi celelalte numere deci şi cel de faţă situiază revista d-lui *Silviu Dragomir* şi a redactorului *Ioachim Crăciun*, printre cele mai distinse glasuri de apărare ale intereselor româneşti peste hotare. *d.*

*

Noile contribuţiuni culturale ale Regionalei Bănăţene a „Astrei"; reorganizarea „Luceafărului". Faţă de neobişnuit de grelele împrejurări prin care — împreună cu întreaga lume europeană — trecem şi noi, activităţile de ordin cultural au început — în mod fatal — să pălească. Se reaminteşte tot mai des dictonul latinesc al muzelor ce tac în timp ce armele vorbesc, şi o anume posomorită atmosferă de oameni abătuţi pare a se întinde stăruitor. Sunt deci cu atât mai lăudabile manifestările ce nu voiesc să plece capul sub vremi, cele care dimpo-

trivă înţeleg să le înfrunte şi să le învingă. Noi credem că activitatea culturală cu menirea de a oţeli sufletele e acum mai mult ca oricând necesară. Iată de ce cu deosebită bucurie salutăm hotărîrea „Astrei Bănăţene" de a-şi reorganiza tocmai în aceste clipe de încercare, revista ei: „Luceafărul". Publicaţia intră în al şaselea an de existenţă *„sub nimbul unirii tuturor forţelor creatoare ale scrisului românesc din Banat"* şi *„va lumina de azi într'o nouă constelaţie de manifestări şi de afirmări ale spiritualităţii bănăţene"*, scrie d-l *Dr. Aurel Cosma,* noul preşedinte al comitetului revistei al cărei redactor a rămas harnicul prof. *Traian Topliceanu.* Iată normele privitoare la redactarea revistei, aşa cum au fost ratificate de comitetul „Astrei Bănăţene" la 15 Februarie c.

1. „Luceafărul" este o revistă de literatură, artă şi cultură.
2. Proprietarul ei este „Astra Bănăţeană".
3. Revista va apare lunar.
4. De redactare se va îngriji un comitet de redacţie format din 7 membri: Preşedintele „Astrei Bănăţene" care va putea delega în locul său pe unul dintre vicepreşedinţi, Secretarul General ca redactor responsabil şi 5 membri, dintre care face parte Preşedintele Altarului Cărţii, ca societate organizată a scriitorilor din Banat.
5. Colaborările se plătesc în raport cu sumele ce stau la dispoziţie în bugetul care se va fixa de către comitet.
6. In redactarea revistei se va ţine seamă de principiul moral, patriotic şi dinastic care stă la baza existenţei „Astrei".
7. Comitetul de redacţie va angaja un secretar de redacţie, care va primi o remuneraţie lunară.
8. Administraţia revistei o va face o persoană numită de comitetul „Astrei" la propunerea comitetului de redacţie.

In prima fascicolă a anului în curs (1—3), se păşeşte cu hotărîre la realizarea acestui program. Remarcăm mai ales studiile cu subiecte locale şi portretele de bănăţeni aleşi ca *„Inceputurile literare ale poetului Ion Popovici Bănăţeanu"* de *Traian Topliceanu, „Vasile Maniu"* de *I. B. Mureşianu, „Dr. Valeriu Branisce"* de *A. E. Peteanu, „Dr. I. Sârbu"* de *Const. Rudneanu* ş. a. care indică adevăratul drum pe care revista are a-l urma. Harnice ca albinele roiesc şi celelalte condee bănăţene în acest număr.

Dar „Astra Bănăţeană" se arată şi mai îndrăzneaţă printr'o altă întreprindere a ei. A hotărît anume să întemeieze o editură pentru lucrările scriitorilor din Banat sau cu subiecte bănăţeneşti. Ca unii care cunoaştem greutăţile unei astfel de instituţii, nu putem decât să ne minunăm în faţa entuziasmului acestei hotăriri şi să urăm confraţilor noştri să nu şovăiască pe drumul izbânzii pe care cu atâta vrednic curaj au purces. *d.*

*

Propaganda culturală în Anglia — în special — salvarea folklorului. In 1931 s'a adresat „Biroul internaţional al Muncii" „Institutului internaţional de cooperaţie intelectuală", rugându-l să întreprindă o anchetă în diferitele ţări, privitoare la bibliotecile şi „artele poporale", ca mijloc de desvoltare a culturii generale în mijlocul muncitorimii, prin „întrebuinţarea norocoasă a orelor libere, după masă".

Volumul cu răspunsurile la anchetă a apărut în 1934, sub titlul „Dosarele cooperării intelectuale: *Arta poporală şi orele libere muncitoreşti*".

Din el desprindem de astădată din „raportul *comisiei britanice* pentru cooperarea intelectuală", următoarele deslușiri preţioase.

Expresia „artă poporală" *nu* corespunde întru toate în Anglia, înţelesului dat într'alte ţări industriale. *„Comisia naţională britanică pentru arte poporale"* (British National Committee of Folk Arts and Crafts) a decis, în 1930, ca de aci înainte să se folosească cuvântul *„Folk Arts"* în loc de „arte poporale".

Cu toate că noţiunea este restrânsă astfel, în raportul înaintat va fi vorba şi de *muzică*, de *arta dramatică*, ca „mijloc de a ridica nivelul general de cultură al masselor muncitoreşti".

Societăţi şi concursuri muzicale. Inainte cam cu 50 de ani au început în Anglia *concursurile muzicale*, răspândindu-se mai apoi până în Scoţia şi Irlanda. Acum se ţin şi în Canada, Africa de Sud, Australia, Noua-Zelandă şi Iamaica.

Manifestările acestea sunt de două categorii: Sărbătorile muzicale ce se ţin *la ţară* şi reuniunile organizate *în oraşe*. La ţară studiază muncitorimea ca să dea un concert de muzică corală, acompaniată de o orchestră, condusă de câte un dirigent cu reputaţie cunoscută.

„Societăți analoage, înființate în orașe, contribue la exerciții colective și la executări de ansamblu, corale și de alt fel; la cursuri de muzică vocală și instrumentală, (solo, duo, trio sau quatuor) și ajung astfel să deștepte interesul la membrii lor față de muzică, în toate manifestările ei. S'au organizat recent *concursuri de elocință* (monoloage) și *de recitări teatrale* (cu mai multe persoane)."

Concursurile de dansuri poporale sunt de un unic tip și se țin sub auspiciile „Soc. engleze de jocuri poporale" *(„English Folk Dance Society).*

„Scopul „festivalurilor" este de a desvolta în același timp gustul (pentru jocurile poporale) și perfecția executării lor. Concurenții văd și aud pe alți concurenți, executând aceeași muzică și același joc și distribuția recompenselor, următoare jocurilor, îi învață să deosebească ceea ce e bun și ceea ce trebue ocolit".

Muzica aleasă e totdeauna „excelentă", dar nu trebue să fie grea. In juriu se află totdeauna pricepători eminenți într'ale muzicei, cari dau directive. Corurile sunt foarte prețuite, mai cu seamă din partea copiilor.

Se țin *cursuri pentru conducători de orchestră* și *pentru conducători de coruri* — pentru ca să se ridice nivelul muzical al conducătorilor de orchestră și al conducătorilor de coruri neprofesionale. Se țin dese conferințe cu subiecte muzicale, de obiceiu întovărășite de demonstrații practice.

Intreagă mișcarea a fost coordonată prin înființarea Soc. *„British Federation of Musical Competition Festivals"* din Londra, căreia s'au afiliat aproximativ *220 societăți muzicale,* cari adună, în fiecare an, cam $^1/_2$ milion de candidați.

Cântecele și jocurile poporale. Pentru păstrarea tradițiilor și desvoltarea „dragostei față de frumos" în popor se îngrijesc cele două societăți: *„National Committe of Folk Arts and Crafts"* și *„English Folk Dance Society".* Secretara societății celei dintâi relatează următoarele:

„A doua jumătate a sec. ultim a văzut scăzând treptat practica muzicii și jocurile tradiționale ale Angliei. Aceasta a fost o urmare de neînlăturat a instrucției obligatorii, a desvoltării rapide a industrialismului și a emigrării consecutive a populațiilor rurale spre orașe.

„La începutul secolului prezent nu mai trăiau așa-zicând cântecele și jocurile poporale, decât în memoria persoanelor mai înaintate în vârstă; cântecele și jocurile acestea au fost fixate pe hârtie de *Cecil Sharp* și de alții și astfel salvate dela uitarea completă.

„Soc. *„English Folk Dance Society"* a fost fondată în 1911, cu scopul de a se răspândi cunoștința muzicii și a jocurilor poporale și de a încuraja executarea lor în formele lor tradiționale.

„Afară de activitatea ei educativă și de propaganda ce o face în folosul jocurilor poporale, această societate organizează *petreceri* (baluri) *câmpenești, festivaluri, reuniuni de „week-end"*, etc., cari oferă celor ce participă prilejul de a găsi în jocurile poporale un mijloc de recreare; de altă parte soc. *„Folk Dance Society"* desvoltă partea științifică a activității sale prin *revista proprie* și prin alte publicații.

„Afară de organizarea ei centrală, *„Cecil Sharp House"* (Casa C. Sh.), din Londra, societatea are *cam 50 de ramificații*, cari funcționează într'un mod autonom, totuși, fiind sub controlul centralei în privința artistică; prin mijlocul acesta susține societatea nivelul prestațiunii, lăsând, totuși, societăților locale cea mai mare libertate de acțiune la organizarea individuală. „Societatea și filialele ei numără *aproximativ 20,000 de membri*, dar numărul actual al executanților de jocuri poporale trece cu mult de această cifră, fiindcă atât cântecele, cât și jocurile poporale fac parte din programul a numeroase școli.

„La sate joacă toate clasele sociale, socotind aici și pe aceea a muncitorilor, jocurile poporale; *în orașe* se recrutează aderenții jocului poporal mai cu seamă din sânul claselor mijlocii, cu toate că și celelalte clase ale populației iau și ele parte la acest gen de petrecere".

Cele două curente descrise mai sus sunt din inițiativă privată, există însă și numeroase contacte între societăți și stat.

Arta dramatică. Aproape în întreagă Anglia există *trupe de diletanți*, în urma înființării celor două societăți: *„British Drama League"* și *„Village Drama Society"*. Caracteristic este că trupele acestea de diletanți, cu toate că și-au păstrat cea mai largă autonomie, fiind afiliate organizației naționale, au ales piese de teatru scrise de cei mai de vază scriitori ai Angliei. Așa d. e. în satul Shoreham s'a jucat în 1924 „Visul unei nopți de vară" de

Shakespeare, de cine?, de un antreprenor de transporturi, de un băcan din sat, de un inginer civil, de un hangiu, de un dulgher, de un măcelar, de un croitor, de copii de şcoală etc. etc.

Raportul citează şi alt caz interesant: „O biată trupă de actori nomazi, trecând printr'un sat, a dat melodrama *East Lynne*, a cărei structură este din cele mai defectuoase. Populaţia satului a luat parte, în massă, la reprezentaţie, dar a scos din sărite pe actori, tăvălindu-se de râs în decursul întregei piese teatrale".

Muncitorimea (socotind aici şi *ţărănimea)* engleză are deci *numeroase prilejuri de a se cultiva în orele libere.* Greutăţile principale sunt mai cu seamă de ordin financiar, se găseşte însă pretutindeni câte un om activ, câte o personalitate, care să închege rândurile, cu entuziasmul său.

Vrednic de încrestat este faptul că numeroase case de comerţ, din cele mai de seamă, au încredinţat pe unii din colaboratori cu un adevărat *„serviciu social"*, care constă în a da prilej celor ce sunt angajaţi la respectivele firme să-şi aibă o casă a lor pentru îndeletnicirile intelectuale sau sportive — sau amândouă într'acelaş cămin.

(Unele pasagii din raportul acesta sunt reproduse aidoma.)

(h. p. p.)

*

† **Iancu Brezeanu.** Galeria marilor artişti dramatici dispăruţi — şi aici „mare" e la locul său — a mai sporit cu un portret, cu acela al lui „Nenea Iancu", al lui Iancu Brezeanu. Cine a fost Iancu Brezeanu nu trebue explicat prea mult, fiindcă dela cei mai serioşi şi acerbi critici dramatici, până la revistele umoristice, cari îl aveau într'o rubrică aproape permanentă, ani de zile, ca *persona grata* — şi acum pierd un client! — dar mai cu seamă dela publicul, care alerga să aplaude — cu toţii l-au consacrat ca mare actor.

Comedie şi tragedie — la amândouă s'a priceput, încât putea să fie într'o emulaţie *nobilă* cu Ermete Novelli sau cu Zacconi, marii tragediani şi comediani italieni. Dela cele mai ilariante apostrofe şi giumbuşlâcuri — se avânta Brezeanu la tonurile cele mai dramatice, la situaţii în stilul verist, ale omului năpăstuit — storcând când lacrămi de veselie, când lacrămi de durere.

„Nenea Iancu" ! Chiar şi epitetul spune destul ! Dacă opinia masselor îl numea „Nenea Iancu", este o probă că a ştiut să câştige lotul cel mare, chiar şi în faţa acestui areopag dificil.

A colindat sate şi oraşe, jucând de mii de ori, pe scene modeste şi pe scene cu ultimele perfecţii tehnice — câteodată şi sub auspiciile despărţămintelor „Astrei" — pretutindeni a cules numai aplauze, chiar şi dela domnii în frac şi cu monoclu.

Propaganda sa pentru adevărata artă, Artă cu A mare, a avut ecoul dorit şi arcurile de triumf imaginare, sub care trecea, de mână cu „Ciucurească", cu soţii V. Antonescu, cu Mărculescu şi alţii, sileau la respect şi pe alogeni. (Cu toate că secretarul direcţiunii regnicolare teatrale maghiare Oszkár Fodor, o scria pe faţă, pe atunci, cumcă teatrul maghiar are misiunea de a maghiariza ![1])

Dacă şi-a avut şi „Nenea Iancu" câte o meteahnă, ca orice om — dacă i-a plăcut glăjuţa şi aşa era prezentat la reprezentaţia cu mai mulţi spectatori, a caricaturiştilor — cealaltă meteahnă, de a-şi vedea, încă în vieaţă fiind, bustul, a luat pe dinainte pe admiratorii săi, jucându-le şi aici o farsă. Bustul lui „Nenea Iancu" va pomeni de aici înainte trecătorilor cine a fost unul din protagoniştii artei dramatice. *(h. p. p.)*

*

Dr. G. Preda, v.-preş., la adun. gen. din Sf. Georghe, 13 Sept. 1931.

Despre progres — lupta între bine şi rău — morală.

„... două sunt căile pe care se deschid perspectivele progresului. Una este cunoaşterea cât mai profundă a naturei, proprietăţile materiei şi energiei, acţiunile şi reacţiunile fizico-chimice, ca şi fenomenele ce ne încunjură; cunoaşterea care poate da pe fiecare an copiilor noştri avantaje mult mai mari decât acele de cari ne bucurăm noi; cunoaştere prin care se extinde şi se perfecţionează instrucţia noastră. Alta este *forţa morală* care ridică sau superiorizează pe om, îl face din ce în ce mai capabil să evolueze, să aprecieze şi să se bucure de privilegiile vieţii sale pământeşti; este forţa, care completează instrucţia noastră, făcând să se realizeze principiul că acolo unde intră lumina intră şi adevărata plăcere, adevărata mulţumire sufletească".

[1]) „Nu poate fi alta misiunea adevărată şi principală a teatrului nostru provincial — ...decât să *servească tendinţelor maghiarizării" (1913)*...

„... Acestui *progres material,* venit de pe urma desvoltării intelectuale, acestui progres întru câtva exterior ființei umane și umanității *nu corespunde oare astăzi și în același grad un progres moral,* un progres interior acestei ființe, acestei *umanități?* Nimeni nu pune la îndoială faptul, că evoluția intelectuală generatorie atâtor descoperiri și invențiuni, nu a avut și o evoluție morală.

„... Totuși, astăzi (după marele războiu) dacă urmărim din punct de vedere moral viața individului, a familiei și cea sosocială, atât din țara noastră, cât și din alte multe țări, vom constata că *aproape întreaga lume trece prin o criză morală.*

„... In faza istorică, când progresele materiale iau o revanșă puternică, progresul moral nu poate urma imediat celui intelectual cu același tren, cu aceeași viteză".

„... Germenii ambiției, ai parvenirii repezi, ai îmbogățirii precoce și excesive, păstrează în diferitele mediuri o *virulență fără seamă.* „... Viața din univers, ca și cea din om, nu exprimă — precum știm — decât *conflictul părților contrarii, decât lupta între bine și rău* (binele însemnând creație, progres, iar răul distrugere, ruină). Această luptă constitue izvorul mișcării, acela al energiei sau al forței vii".

„Ca membri ai „Astrei", ca soldați ai armatei pozitive a binelui, suntem pătrunși de credința că principiul contingenței domină pretutindeni și că această contingență universală poate fi exploatată pentru ajungerea scopului nostru... tradiția morală *dela „Astra",* asupra *moralei creștine,* care stă la baza propagandei noastre... Nu trebue să șovăim..."

Bibliografie.

Reviste:

„Răsăritul", 1939, Nr. 9—10; 1940, 1 - 2.

„Viața Basarabiei", VIII, 9—10; IX, 1, 2—3.

„Cultura Creștină", XIX, 9 - 10; XX, 1 - 2.

„L'Europe Orientale", XX, 1 - 2.

„Făt-Frumos", XIV, 4, 5—6.

„Izvorașul", 1939: 1919 - 1939, XX, 6—9, 10, 11—12; XXI, 1—2.

„Tribuna Noastră", VI, 4–5, 7–8, 9–10, 13–14, 15, 16, 17–18.

„Orizont", I, 4, 7.

„Revista Ştiinţifică", Adamachi, XXV, 3, 4.

„Mihai Eminescu", X, 17.

„Gregorianum", XX, 3, 4; XXI, Vol. XXI.

„Scânteia", X, 12; XI, 3–4.

„Unirea", L, 4.

„Căminul Cultural", V, 10–12; an. VI, 2.

„Revista Teologică", XXIX,12; XXX, 1—2, 3–4.

„Sic Cogito", IX, 9–10.

„Gazeta Cărţilor", IX, 3—4, 5–6, 15 şi 31 Ian, 15 şi 29 Febr. 1940.

„Ramuri", 1939, 9–10, 11—12; 1940, 2; an. 31, 7–10.

„Cele Trei Crişuri". XX, 11–12.

„Convorbiri Literare", LXXII, 10–11, 12; LXXIII, 1 şi 2.

„Arhiva" XLVI, 3–4.

„Neamul Românesc pentru Popor", XXVIII, 6, 7.

„Cuvântul Şcoalei", an. I, 1.

„Luceafărul", an. V, 7–9; VI, 1—3.

„Arhivele Olteniei", XVIII, Iul.—Dec. 1939.

„Anuarul Institutului de Istorie Naţională", VII, 1936—38.

„Tinereţea", VI, 1.

„Láthatár", revistă culturală. Budapesta. A. VIII. Nr. 1 (Ian.) D-l adv. Dr. Francisc Parádi din Cluj are, un articol despre „Propaganda „Astrei" ardelene cu bibliotecile poporale", în care referează, pe baza datelor statistice, despre rezultatele obţinute.

Cărţi.

José Rendeiro: Aarte e os artistas na Romenia, 1939.

D. Lupan: Tabele mineralogice pt. elevii din şcoalele secundare.

A. M. Ivanov: Gânduri.

E. Diaconescu: Vechi drumuri moldoveneşti.

Hofmann G.: Naxos.

Iancu Constantinescu: Pe cărarea cu aglice.